

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI

A. KUKS: Võrdlevaid andmeid VI klassi ja progümnaasiumi II klassi õpilaste töö edukuse kohta

E. OISSAR: Herman Nohli pedagoogilisest tegevusest

L. KAISLA: Poistekäsitöö Soome koolides

ENN MURDMAA: Kooliaedadest

Kooliuuendusnurk — L. SKOMOROVSKA: Kuidas saavutasin häid tulemusi joonistamisõpetuse alal algklassides

Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid

Kodumaalt

Soomest

Välismaalt

KASVATUS

Eesti Õpetajate Liidu kasvatusteaduslik ajakiri.

Nr. 8

Viinakuu 1939

21. aastakäik

A. KUKS

Võrdlevaid andmeid algkooli VI ja progümnaasiumi II klassi õpilaste õppetöö edukuse kohta

Probleem.

Aastal 1934 Haridusministeerium viis läbi laiaulatusliku koolireformi. Kehtiv koolisüsteem muudeti radikaalselt, loodi uus kesk-kooli vorm progümnaasiumide ja realkoolide näol.

See reform ei leidnud seltskonnas ega pedagoogide peres üksemelset poolehoidu. Ägedalt vaieldi progümnaasiumide vastu, kes pidid komplekteerima oma koosseisu algkooli IV kl. lõpetanuist. Siin pole mitte koht tuletada meelde kõiki väiteid pro ja contra. Haridusministeerium vaatamata vastuväidetele kutsus ikkagi progümnaasiumid ellu tuginedes väitele, et andekamaid õpilasi tuleb varemalt elimineerida teiste hulgas, anda neile paremad õppetingimused ja kõrgema kvalifikatsiooniga õpetajad, et paremad saaksid kiiremini edasi jõuda omis õpinguis. Nii räägiti ja kirjutati ning nii sai sellest aru kogu seltskond, lastevanemad.

Reformi tulemusena algas kohe põgenemine algkoolidest ning tormijooks progümnaasiumidesse, sest iga vanem tahtis näha oma last valitud laste hulgas. Algkooli V ja VI kl. jäid hõredaks, kujunedes vähem andekate ja majanduslikult kehvamate õpilaste klassesideks.

Kujunenud situatsioonis avanes võimalus progümnaasiumidel valida endile kõige paremad terad, algkooli V ja VI klassid said ülejäägid.

Sellele seltsis algkooli alavääristamine ja progümnaasiumide ülistamine, tekkis paaniline psühhoos, progümnaasiumi pääsemine

tehti eluküsimuseks, läbikukkumist vastuvõtmise katsetel võeti kui hirmsat traagikat, emad käisid nuttes ringi palumas koolijuhatajaid ja koolivalitsusi, et nende lapsele ka ikka tehtaks ruumi. Selle tulemusena progümnaasiumi klassid kuhjati täis üle igasuguse määra. Rahustav ja kainestav rääkimine ei avaldanud esialgu mingit mõju. Ainult realkoolide arvu suurendamine tõi pisut rahunemist vanemate sekka.

Viis aastat on nüüd möödunud progümnaasiumide ellukutsumisest saadik. Seda aega on muidugi vähe, et võtta põhjalikule kaalumisele nende raison d'être, kuid ei ole üleliigne teha väikesi katsumisi, kuivõrd progümnaasium on suutnud täita tema peale pandud lootusi, kuivõrd õppetöö edukus on progümnaasiumides kõrgem algkooli omast. Kõikide lootuste järgi vahe peaks olema õige suur. Nii arvavad keskkooliõpetajad, nii ka algkooliõpetajad. Sama arvamus on levinenud lastevanemategi keskel. Selleks on ju ka kõik eeldused olemas. Aga kas see on nii? Liikudes päevast päeva algkoolides ja keskkoolides on mul põhjust kahelda selle vaate tõepärasuses. Et saada objektiivseid andmeid, võtsingi Tallinna ja Nõmme koolivalitsuste kaasabil ette käesoleva uurimuse, mille sihiks oli hankida objektiivseid võrdlusandmeid progümnaasiumi II kl. ja algkooli VI kl. õpilaste õppetöö edukuse kohta.

Uurimuse korraldus.

Katseaineks võtsin ma kolm õppeainet: eesti keele, matemaatika ja usuõpetuse, kuna neis õppeaineis õppekavad on samad nii algkoolis kui progümnaasiumis. Pealegi on eesti keel ja matemaatika kujunenud meil üldiselt katseaineiks, millele igas koolis pühendatakse erilist tähelepanu. Usuõpetus pakub aga selle poolest huvi, et progümnaasiumides õpetavad kirikuõpetajad, algkoolides tavalised õpetajad.

Uurimus toimus testi varal, mis koolinõunikkude poolt koostatud 1934. a. ja kasutatud samal aastal algkooli lõpetajate teadmiste testimiseks. See mõõdupuu on hoolikalt koostatud ja tegelikul kasutamisel katseproovi välja pidanud, nagu seda tõendavad 1934. a. uurimuse andmed. Et vahepeal testimist pole toimetatud, siis olid need testid katsealustele tundmatud, kuigi nad trükkis saadaval on.

Siin võiks vahest ainult ühte ette heita, et uutes kavades võrreldes endistega on ette võetud mõningad muudatused, seega õpilased põhjendatult ei tea vastata mõningaile küsimusile. Ma kavatsesingi

esialgu need küsimused arvestamata jätta, kuid kogemus näitas, et seda pole vaja teha, sest kavast väljajäetud küsimustele õpilased ei jäänud üldiselt vastuseid võlgu. Hakata neil motiividel koostama uusi teste ma ei pidanud vajaliseks, kuna saavutatud parimus vaevalt oleks tasunud vaeva. Pealegi kasutatud test annab võimaluse kõrvutada saadud andmed 1934. a. andmetega.

Katsealusteks olid järgmised progümnaasiumid: Tallinna linna I, II, III, IV prog., Inglise kolledž, Prantsuse Lütseum ja Nõmme progümnaasium, kokku 7 klassi 12-est progümnaasiumi teisest klassist, s. o. 58% kogu klasside arvust.

Algkoolidest olid võetud Tallinna linna II, VII, IX, XIII, XIV, XVII, XXI algk. pluss Nõmmelt Hiiu ja Rahumäe algkoolid, kokku 11 klassi 34-st Tallinnas ja Nõmmel olevaist algkoolide VI klassidest, s. o. 32% kogu arvust.

Õpilasi oli progümnaasiumist 284 ehk 56% prog. II klassi õpilasist, algkoolist 326 ehk 35% algkooli VI kl. õpilasist.

Koolide valikus ma püüdsin olla täiesti erapooletu ning testimisel tabada kooli ootamata kui välk taevast.

Testimisel oli mulle abiks end. koolinõunik Kr. Prüller, materjalide ümbertöötamisel õpetajad E. Sommer ja H. Taar. Tehniliselt läks kõik libedasti ilma mingi sekelduseta. Minu arvates võib saavutatud uurimuse andmeid rahulikult võtta tegeliku olukorra peegeldusena.

Uurimuse tulemused.

a. Eesti keel.

Eesti keele test.

Tabel nr. 1

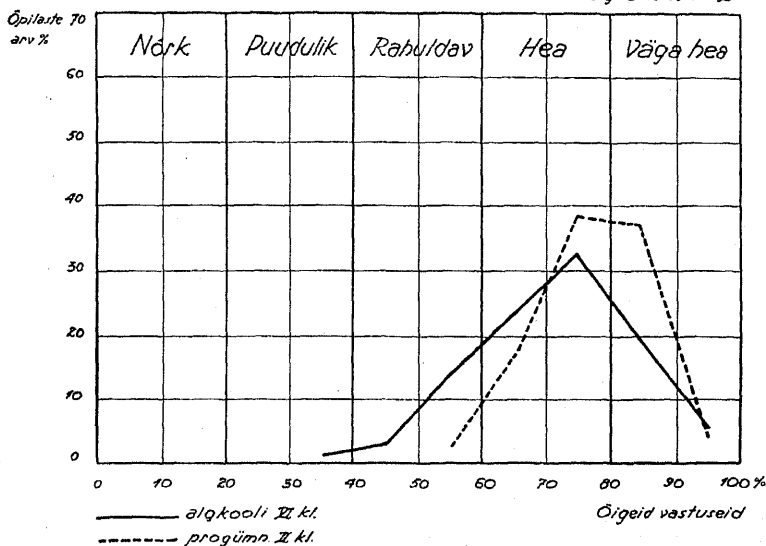
	Õigeid vastuseid 0/0	Algkooli VI kl.	Progüm. II kl.
Väga hea	91—100	5,8	4,2
	81—90	19,6	37,3
Hea	71—80	32,8	38,7
	61—70	23,6	17,3
Rahuldav	51—60	14,1	2,5
	41—50	2,8	—
Puudulik	31—40	1,2	—
	21—30	—	—
Nõrk	11—20	—	—
	1—10	—	—

Mediaan.	Aritmeetil. keskmine.
Algkooli VI kl. 73	Algkooli VI kl. 71,8%
Progümnn. II kl. 78	Progümnn. II kl. 77,8%
Maksimum.	Miinimum.
Algkooli VI kl. 99%	34%
Progümnn. II kl. 94%	53%

Õppetöö tulemused eesti keeles on näha tab. 1.

Eesti keele test

Diagramm №1

Siit näeme, et õigeid vastuseid on antud keskmiselt algkooli VI kl. 71,8%, progümnaasiumi II kl. 77,8%. Seega seisab progümnaasium keskmiselt 6% võrra algkoolist ees, kuid huvitavalt maksimum õigeid vastuseid on algkooli käes, samuti miinimum, see tähendab, et algkooli õpilaskond on oma võimetelt palju enam erinev kui progümnaasiumi õpilaskond. See paistab eriti välja diagrammil nr. 1, kuna algkooli looga harud on palju laiemad progümnaasiumi omadest. Seega progümnaasium emakeeles võidutseb, kuid ka algkool ei tee halba tööd, vaid saavutab üksikuil juhtudel isegi paremaid tulemusi kui progümnaasium.

Olgu muu seas tähendatud, et 1934. a. uurimuste andmeil õigete vastuste keskmine oli 61%, mille kohta koolinõunik M. Meos lausub, et „need teadmised on rohkem kui rahuldavad“ (M. Meos — Eesti algkooli lõpetaja).

Tallinna algkooli lõpetaja viis aastat hiljem 1939. a. annab keskmiselt aga 71,8% õigeid vastuseid, s. o. ligi 11% enam kui 1934. a., seega võime Tallinna algkoolide õppetulemusi eesti keeles hinnata headeks, mis ei luba kuidagi halvustavalt või alavääristavalt suhtuda algkooli tööle.

b. M a t e m a a t i k a.

Matemaatika test.

Tabel nr. 2

	Õigeid vastuseid o/o	Algkooli VI kl.	Progümnn. II kl.
Väga hea	91—100	0,6	1,0
	81— 90	10,1	6,4
Hea	71— 80	16,8	26,3
	61— 70	23,2	32,3
Rahuldav	51— 80	30,0	23,5
	41— 50	13,8	9,1
Puudulik	31— 40	4,9	1,4
	21— 30	0,6	—
Nõrk	11— 20	—	—
	1— 10	—	—

Mediaan.

Algkooli VI kl. 63

Progümnn. II kl. 65

Aritmeetil. keskmine.

Algkooli VI kl. 62,8%

Progümnn. II kl. 64,5%

Maksimum.

Algkooli VI kl. 92%

Progümnn. II kl. 93%

Miinumum.

27%

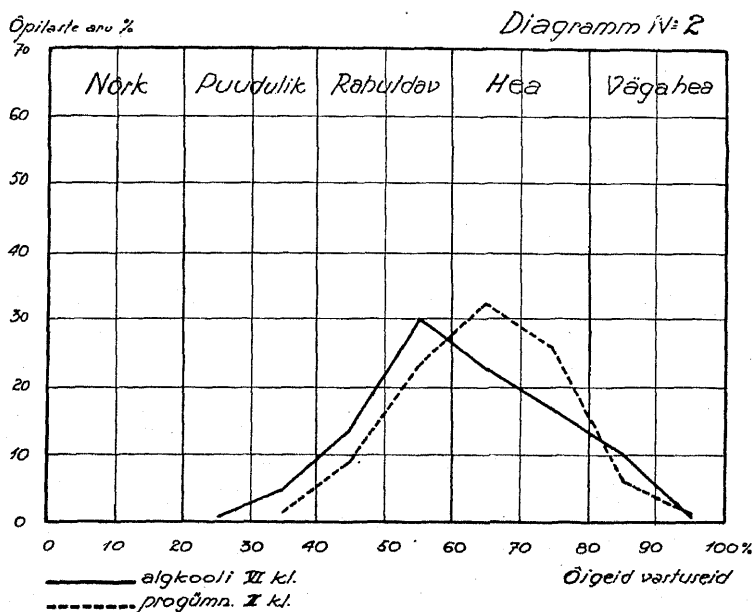
34%

Õppetöö tulemused matemaatikas on näha tab. 2.

Siit selgub, et õigete vastuste keskmine aritmeetiline on algkooli VI kl. 62,8%, progümnaasiumi II kl. 64,5%. Seega progümnaasium ületab algkooli 1,7%. Maksimum on progümnaasiumi käes,

aga kõigest ühe punktiga. Küll on aga minimum algkoolis tunduvalt madalam. See näitab sama, mis varemgi nägime, et algkoolis on koosseis oma võimetelt palju suurema erinevusega kui progümnaasiumides, kuigi looga otsad matemaatikas nii palju lahku ei lähe kui emakeeles. (Diagr. nr. 2.)

Matemaatika test

Progümnaasiumi paremus matemaatikas on üllatavalt väike, mis tingitud kindlasti ka sellest, et progümnaasiumides on 4 nädalatuundi matemaatika, kuna algkoolis on selleks antud 5 tundi. Üldse tulemused matemaatikas on aga enam kui rahuldavad. Meil ei ole võrdluseks andmeid varemast ajast, kuna 1934. a. uurimuse andmed matemaatikas on avaldamata, aga tabel ja diagramm räägivad küllalt selgelt, et meil pole põhjust kurta saavutuste üle matemaatikas ei progümnaasiumis ega algkoolis.

c. U s u õ p e t u s .

Usuõpetuse test.

Tabel nr. 3

	Õigeid vastuseid %	Algkooli VI kl.	Progümnn. II kl.
Väga hea	91—100	7,8	—
	81— 90	10,5	1,2
Hea	71— 80	12,2	8,6
	61— 70	13,2	25,0
Rahuldav	51— 60	28,5	32,0
	41— 50	13,9	23,1
Puudulik	31— 40	11,9	7,8
	21— 30	2,0	2,3
Nõrk	11— 20	—	—
	1— 10	—	—

Mediaan.

Algkooli VI kl. 60

Progümnn. II kl. 55

Aritmeetil. keskmine.

Algkooli VI kl. 59,3%

Progümnn. II kl. 54,6%

Maksimum.

Algkooli VI kl. 100%

Progümnn. II kl. 83%

Miinimum.

23%

24%

Õppetöö tulemused usuõpetuses on näha tab. nr. 3.

Siit nähtub, et õppetöö edukus usuõpetuses on algkoolides tunduvalt parem kui keskkoolides: õigete vastuste % on algkooli VI kl. 59,3%, progümnaasiumi II kl. 54,6%, seega ligi 5% madalam! Väga häid vastuseid on algkoolis 18,3%, progümnaasiumis 1,2%.

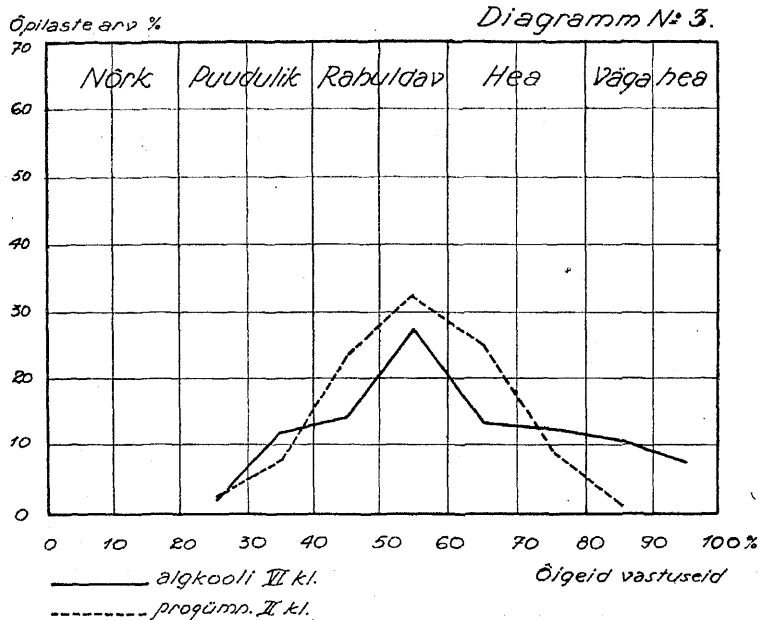
Minimum langeb peaaegu ühte.

Kui vaadelda diagrammi nr. 3, siis paistab silma kurvete iseloom. Kuna progümnaasiumi kurve on püstpüramiiditaoline, tipuga 50—60 vahel, kujutab endast algkooli kurve lamedailmelist ehitust, kuigi tipud ühtuvad. See räägib algkooli töö kõrgemast tasemest ja õpilaste võimete suuremast erinevusest.

Väga iseloomustav oli õpilaste suhtumine usuõpetuse testile. Kuna algkooli õpilased võtsid seda samuti kui emakeele ja matemaatika teste, võtsid progümnaasiumi õpilased teate usuõpetuse testist vastu ohetega ning väljendustega: ei meie tea usuõpetu-

Usuõpetuse test

sest midagi. Selline tulemus on seda rahavam, et progümnaasiumides õpetavad ilma erandita teoloogid — kirikuõpetajad.

Käesoleva kirjutise ülesandeks on konstateerida fakti, aga mitte otsida seletusi. Seepärast ma ei lasku ka siinkohal esinenud nähte juurdlemisse. Ta väärrib oma ette uurimust.

Olgu lõpuks tähendatud, et käesolevad andmed tõendavad, et õppetöö edukus ka usuõpetuses võrreldes 1934. a. ei ole langenud, vaid natuke isegi paranenud, kuna mediaan Tallinna ja Nõmme algkoolide kohta 1934. a. oli 57%, maksimum 95%, minimum 10%, on nüüd mediaan 60%, maksimum 100% ja minimum 23%.

Üldkokkuvõte

Lõppkokkuvõttes võiksin öelda saadud andmeil:

1. Tallinna koolid, nii progümnaasiumid kui algkoolid, töötavad enam kui rahuldavalt, kusjuures progümnaasiumide paremus on väga väike.
2. Algkool on väarikaks kaaslaseks progümnaasiumile, ta pälvib

- kõigiti lugupidamist. Pole millegagi põhjendatud halvustav suhtumine algkooli.
3. Tormijooks progümnaasiumidesse ei ole tark samm, kuna algkool annab sama tulemusi.
  4. Lastevanemad ei tarvitse sugugi närvitseda, kui laps ruumipudusel ei pääse progümnaasiumi.
  5. Progümnaasiumi klasse ei tohiks üle kuhjata, sest selles peitub peamine põhjus, miks progümnaasium ei suuda anda neid tulemusi, mis temalt oodatakse.
  6. Võõrkeele õppimist tuleb võimaldada algkooliõpilastele soovi korral samas ulatuses kui progümnaasiumi 1. ja 2. klassis, et keele mitteoskus ei oleks takistuseks üleminekul progümnaasiumi vanemasse klassi ega teeks rahutuks neid lastevanemaid, kes kõrgelt hindavad võõrkeele oskust.

E. OISSAR

Herman Nohli pedagoogilisest tegevusest

Saksamaa viimase 20 aasta pedagoogilises liikumises on H. Nohl huvitavamaid ja silmapaistvamaid kujusid, kes selle ajajärgu pedagoogilise töö süvendamisel ja ilme kujundamisel otsustavalt on kaasa mõjunud. H. Nohli suur harrastustering hõlmas rahvaharidustöö, sotsiaalpedagoogika, süstemaatilise kasvatusteaduse, pedagoogilise inimesetundmise, pedagoogika ajaloo, eetika ja mitmesuguseid esteetilisi probleeme, kusjuures ta igal alal, mis ta töökavva kuulusid, teedrajavalt tegutses, andes uusi sihtjooni ja näidates neis alades peituvaid pedagoogilisi võimalusi. Juba seegi põgus loetelu näitab, kui lai ta vaimse eksistentsi alus on. Viimastel aastatel ilmunud tööd, mis on välja kasvanud ülikoolitööst, võimaldavad kogu ta pedagoogilist loomingut lähemalt käsitada: ta mõju, mis varem piirdus peamiselt õpilaste ringiga, ulatub nüüd juba kaugemale ja haarab laiemaid hulki, kes tõsise pedagoogilise töö vastu huvi tunnevad. H. Nohli töö on lähimas ühenduses pedagoogilise uuendusliikumisega, mille jõude ja piire ta õieti hinnata oskas, aga ka saksa noorsooliikumisega, mille suuri pedagoogilisi

jõude ta selgesti nägi. Südame lähedal olid tal eriti alghariduse mured, mispärast ta sageli rahvakooliõpetajate päevadel ja kongressidel ettekannetega esines, kuna „Oberlehrer“ist ta ikka ülemee-liku huumoriga kõnelda armastas. Olulise probleemina näis tal olevat, kuidas väikestest algetest argipäeva elus vaimset elu üles ehitada, missugune probleem ta töö sotsiaalpedagoogikasse suunis, kus inimese vaimse elu ülesehitamine toimub lapse väikestest jõududest rasketes tingimustes. Viimasel ajal võib ka eesti kooliuuenduslikus liikumises vahest näha H. Nohli nime mainitavat, mis näitab, et ta ka siin päris võõras ei ole. Nii on meilgi põhjust peatuda H. Nohli pedagoogilise tegevuse juures ta 60. sünnipäeva puhul, et anda lühike ülevaade ta eluloost ja pedagoogilistest vaadetest.

H. Nohl sündis Berliinis 7. oktoobril 1879. Õppides Berliini ülikoolis sai ta W. Dilthey õpilaseks, kelle juures ta ka oma väitekirja „Sokrates und die Ethik“ valmistas. Promotsioon toimus a. 1904. Edasi näeme teda töötamas W. Dilthey assistendina ja Hegeli noore-ea käsikirju korraldamas, mis toimus seoses W. Dilthey suure uurimusega Hegeli nooruse üle. W. Dilthey mainib väga tunnustavalt noore õpetlase teravmeelsust ja suurt hoolet, mille tõttu õnnestus kasutada Hegeli enese poolt tarvitatud märke ja käsikirjade köidetes leiduvaid laialipillatud lehti suurematesse terviklikkudesse üksustesse koguda, nagu Hegel ise seda mõelnud oli. Töö, mis H. Nohl tegi, võimaldas Hegeli nooruslugu paremini mõista ja ta suurte põhiteoste tekkimislugu sügavamalt valgustada. Neisse aastaisse kuulub ka põhjalikum tegelemine J. G. Herderiga, mille tulemuseks oli pikem artikkel sissejuhatuseks ühele ta teoste väljaandele. Edasi habilitatsioon H. Nohl 1908 Jenas uurimusega „Die Weltanschauungen der Malerei“, kus ta maailmavaate väljendamise võimalusi maalikunstis ja üksikuid põhisuhtumisi käsitas. Siin avaldatud mõtted leidsid edasiarendamist töös: „Typische Kunststile in Dichtung und Musik“. Mõlemad tööd ilmusid hiljem koos pealkirja all „Stil und Weltanschauung“. Sellest ajast on ka mainitud uurimus „Die Deutsche Bewegung und die idealistischen Systeme“, mis on mõeldud Ueberweg-Heinze: „Grundriss der Geschichte der Philosophie“ IV köite jaoks, mille ümbertöötamist H. Nohl ühes G. Mischiga teostada tahtsid. Kuid teose põhjalikum ümbertöötamine teatavaks tähtajaks ei saanud valmis ja ülalmainitud uurimus ilmus ajakirjas „Logos“ II köites 1911/12. Sõjaaastail avaldab H. Nohl lühemaid artikleid poliitiliste, peda-

googiliste ja esteetiliste küsimuste kohta. Pärast revolutsiooni töötab ta a. 1919 aktiivselt rahvaülikoolis, lootes sellise töö abil rahva vaimseid jõude äratada ja kindlustada. Siin valmib lõplik otsus, oma paremad jõud ja meheaastad pedagoogilisele tööle pühendada, sest ta nägi ajaloolist ülesannet selles, et kasvavat noorust uue pedagoogika abil rõõmsale, julgele ja loovale tööle ette valmistada.

Kui H. Nohl a. 1920 Göttingeni siirdus, loobus ta esimese saksa professorina filosoofia korralisest professuurist, et samas ülikoolis uuele pedagoogika professuurile asuda. See samm võis nii mõneski imestust äratada, sest vana auväärne aine ohverdati noorele ja küsitava väärtusega ainele, mis paljude silmis polnudki teadus. Ja nüüd algab viljakaim ajajärk H. Nohli elus, mis kestab ühe hooga kuni a. 1933. Areneb laiaulatuslik tegevus, mis toimub otsekohese töö kõrval ülikoolis: arvurikkad loengud sotsiaalpedagoogidele, rahvakooliõpetajaile ja lasteaednikele; ajakirja „Die Erziehung“ asutamine ja toimetamine koos teiste silmapaistvamate kasvatus-teadlastega, nagu A. Fischer, W. Flitner, T. Litt ja E. Spranger, alates a. 1925; suure 5-köitelise „Handbuch der Pädagogik“ toimetamine ühes L. Pallat'iga, kus H. Nohlilt ilmusid põhjanevad osad saksa oleviku pedagoogilise liikumise ja hariduse teooria üle; uurimuste sarja „Göttinger Studien zur Pädagogik“ toimetamine, kus ilmusid tema juures tehtud väitekirjad.

A. 1933 poliitilised sündmused tähendavad ka H. Nohli töös suurt ja sügavat murrangut. Kui seni kirglikult püüti uut rahvast ja ta vaimset elu luua pedagoogilisel teel, milles just H. Nohlil kaaluv osa oli, siis pidi H. Nohl ometigi nägema sellise katse ebaõnnestumist. Ta tähendab kord, et tulemuseks oli parteideks killunemine, mida just ületada taheti. Juhtimise võtab enese kätte poliitika, mis masside diktaatorliku valitsemise kaudu rahvast vormima hakkas. Siin tundis H. Nohl, et tal puuduvad võimalused produktiivseks pedagoogiliseks tööks ja kui õppetoolide kokkutõmbamise tagajärjel emeriteerimine tuli, võis ta selle päris rahulikult vastu võtta, sest nagu ta kord ütles, kogu see intensiivne pedagoogiline töö pidi ju kord lõpule jõudma. Aga ka uus, võmuletulnud poliitiline liikumine ei saa loobuda pedagoogilise liikumise tõsisest ja ehtsatest tulemustest, vaid peab need oma töösse sisse võtma, ehkki võimalused ja ülesanded on erinevad ning uued. Nii ei lakanud ka nüüd lõplikult H. Nohli tegevus; ta arvab, et oleks halb, kui ta ring vaikib. Ja H. Nohli tegevus seisabki selles, et

avaldada oma töö tulemusi, mis varem loengutes väljendust leidsid, ja sel teel laiematesse ringidesse mõjuda. Sellest on tingitud ta viimaste aastate eriti produktiivne tegevus: pea iga aasta on temalt ilmnunud raamat, mõni aasta isegi enam. On ilmunud ta pedagoogilise kursuse põhiteosed — puudub küll veel pedagoogika ajalugu —, võib loota, et ta saab võimalusi tegeleda esteetiliste ja kirjanduslooliste küsimustega, nii et ka ta uurimused Schilleri üle päevavalgust näevad.

H. Nohli emeriteerimine toimus a. 1937, aga ka aastad enne seda alates 1933, oli ta jäänud ülikoolist eemale, olles puhkusel ja teostades pikemaid reise välismaale. Neist on mainimisväärt reis Inglismaale, kus ta suure huviga inglise kasvatus ja pedagoogikaga tutvus. Ka ajakirja „Die Erziehung“ toimetusest lahkus ta a. 1937, nii et see nüüd E. Sprangeri toimetusel ilmub.

H. Nohli pedagoogika on nende ajalooliste jõudude mõjutatud, milledest autor ise on läbi käinud. Siin tuleb esmajoones mainida ajaloolist teadvust, mis lõplikult destrueeris vaimuteaduste loomulikud süsteemid ja näitas nende süsteemide piiratud õigustust. Ainult pedagoogikas oli selline loomulik süsteem kõige kauem püsima jäänud: alles W. Dilthey oli pedagoogikast julge käega sellised võimalused ja katsed kõrvaldanud. Aga tulemusena näis kehtivat lause, et polegi üldkehtivat teadust, vaid kõik on relatiivne ja muutlik. W. Dilthey ise oli astunud samme pedagoogika kui vaimuteaduse põhjendamisel, näidates ka võimalusi pedagoogika kui üldkehtiva teaduse ülesehitamisel, kuid ei saanud oma tööd lõpule viia. H. Nohl jätkas oma õpetaja tööd ja andis vaimuteadusliku pedagoogika.

Pedagoogika süsteemi ülesehitamisel, mida H. Nohl ette võttis, selgus, et ehitatav süsteem ei saa olla mõni üldine teooria, mida pedagoogilises liikumises tahetakse teostada ja mis sellega ka üksikute pedagoogiliste püüete taga peitub, vaid loodav süsteem peab hõlmama kõik need pedagoogilised otsingud ja teostused, mis aja-järgu hädadest ja igatsustest tekkinud on ja õppekavades, kogu koolitöös ja kooliorganisatsioonis sadestunud on. Igasugune konstruktsioon on taunitav; loobuti süsteemi ülesehitusest, väljudes väärtusteteooriast või kasvatus eesmärgist, nagu need mõlemad võimalused oleviku pedagoogikas üsnagi laiaulatuslikku kasutust on leidnud. Sellised konstruktsioonid on näit. kunst, arstiteadus, filosoofia juba varem kõrvale heitnud, sest nad on koormatud

eeldustega, mis elavat ja viljakat tööd pidurdavad. Pedagoogika kui teaduse tõeliseks lähtekohaks on kasvatus realiteet kui antud tõsiasi; ta kasvab välja elunõudeist ja ideaalest ning loob enesele vastavad organid, asutused ja seadusandluse. Nagu H. Nohl tähendab, valitseb pedagoogilises realiteedis oma idee, mis ka igas ehtsas ja tõsises kasvatustöös nähtavale tuleb; aga ta ei sõltu üksikutest inimestest, kes kasvatusel alal tegutsevad, vaid tal on oma seadus, mille järgi ta areng läheb. Pedagoogiline teadus väljub pedagoogilisest elust enesest, analüüsib haridusprotsessi ja selles peituvaid suhteid, kus kasvandik oma haritavusega ja kasvataja kui juhtiv jõud haridusosaduses omavahel seotud on. Pedagoogiline realiteet on enne tüüpilisi erinevusi ja kasvatusnähtuste küllust, sest üksikud vormid tulenevad üldisest põhjast ajalooliste jõudude mõjul. Selles mõttes on ka pedagoogilisele realiteedile põhjenev teadus üldkehtiv.

Pedagoogika kui autonoomse teaduse põhistamisel on H. Nohlil erilisi teeneid, sest ta on oleviku pedagoogikas selgesti selle probleemi asetanud ja selle kaudu katsunud esinenud küsimusi lahendada. Pedagoogika autonoomia tähendab kõigepealt lahti löömist kiriku, riigi ja seisuste eeskostmise alt ja siit edasi oma iseseisva ülesande nägemist, mis seisab selles, et pedagoogiline töö toimub ta enese asetatud ideede järgi. Kasvataja töösse tuleb sellega uus jõud: ta pole enam mõni teise järgu ametnik, kes toimib kiriku, riigi või isegi partei ülesandel, vaid tal on täita iseseisev ülesanne ja ta töö on mainitud jõududest suhteliselt sõltumatu väärtus, õigus ja väärikus. Pedagoogilise töö sisu seisab selles, et ta inimese vaimset elu ehitab ja selleks raamatud elavaks teeb ning kultuuri sisud hariduseks muudab, kõigepealt kasvavat inimest, ta jõude ja muresid arvestades. Kuid pedagoogika autonoomia pole absoluutne, vaid relatiivne ehk suhteline, sest kasvatus jääb ikka ühiskonda ja sellega seotuks ning ei saa kunagi toimuda mingis kujutletavas ühiskonnatus ruumis. Selles oli H. Nohl teadlik ja oli utoopiliste mõtete vastu, mis nii pedagoogika autonoomiat võtsid. Kui pedagoogiline töö toimub esmajoonel lapse huvides, siis vajavad lapse kasvavad jõud objektiivseid ülesandeid, millede kaudu nad areneda võiksid, sest jõud kasvavad ühes kasvavate ülesannetega. Nii tulevad ka objektiivse kultuuri nõuded kasvatustöösse. On põhjendamata etteheide, kui öeldakse, et selline pedagoogika ohverdab kultuuri sisude tõsised nõuded lapse tujukusele. Aga on selge, et suuri

nõudeid saab esitada, kui lapse jõud on küllalt arenenud ja kasvanud, et nendega toime tulla. Vahed tulevad ka juba nimetusis ilmsiks: „kasvatus“ tähendab inimese kujunemist väliste mõjude ja jõudude tagajärjel, „haridus“ — kujunemisest inimeses eneses peituvate jõudude läbi. H. Nohl ütleb: „Haridus on kultuuri subjektiivne olemisviis (Seinsweise), hinge sisemine vorm ja vaimu hoiak, kes kõik, mis väljaspoolt ta juurde tuleb, oma jõududega ühtlaseks eluks eneses vastu võtta ja igat väljendust ning tegevust sellest ühtlasest elust kujundada suudab“. Nii tahab haridus inimese jõude valla päästa ja vormida, kusjuures mõõduandev on kasvava inimese olemise immanentne mõte; ta on sõltumatu kutseelu ja objektiivsete jõudude nõudeist, elab sellega veel täielikult isikus ja kujutab seda toiminguid, kus inimsus võib avalduda. Objektiivsed kultuursüsteemid: riik, teadus, kunst nõuavad aga inimeselt saavutusi, tulemusi, tööd, mis ka subjektiivsele vormile seda mööda järgnevad, kuidas inimese jõud kasvavad ja tugevnevad. Toodud seisukohast lahenevad suurema vaevata vastolud, mis pedagoogikas üld- ja kutsehariduse, formaalse ja materjaalse hariduse vahel on nähtavale tulnud.

Järgneb.

LAURI KAISLA

Poiste käsitöö Soome rahvakoolis

Kui Uno Cygnaeus, „Soome rahvakooli isa“, koostas oma rahvakooli asutamise kava Soomes, ta rõhutas selles asjaolu, et „sama tähtis kui mõistuse arendamine on ka kehaline kasvatus“. Viimatinimetatud kasvatusharu abinõudest pidas Cygnaeus käsitööõpetust üheks tähtsamaks. Ta oli oma kavades osanud nii veenvalt põhjendada käsitööõpetuse võtmist õppekavasse, et kui 1866. aastal määrus meie rahvakooli asutamise kohta avaldati, oli selles käsitööõpetus tehtud sunduslikuks. Teistes Põhjamaades ei olnud veel sel ajal nii kaugele jõutud, nii et Soome on selles asjas olnud teistele eelkäijaks.

Mingit üksikasjalikku kava käsitööõpetusele neil aegadel veel ei antud. Cygnaeus leidis, et käsitööõpetuse siht on „esmajoones üldise osavuse, vormi- ja ilumeele ning iseseisva otsustamise ja tahte tõhus arendamine.“

Käsitööd ei tohtinud tema meelest korraldada käsitööstuse sarnaselt või nõnda nagu ametit, vaid see pidi olema harivaks abinõuks ja seda tuli käsitleda kasvatavas mõttes. Õpetusviisi kohta Cygnaeus ei anna ka lähemaid juhtnõure, kuid rõhutab seda, et õpetus tuleb anda pedagoogiliselt haritud õpetaja kätte ja et seda ainet ei tohi pidada vähemaks teistest kooli õppeaineist. Käsitööõpetus jäetigi algul õpetajate eneste korraldada.

Valmistatavaist esemeist mainiti, et õpilane peab, kasutades kõige harilikumaid tööriistu, pussist alates, suutma valmistada mitmesuguseid käsitööstus- ja majapidamisesemeid ja muud. Selle jaoks tuleks poistel tutvuda rahvakoolis puusepa, treiali ja sepa tööriistadega ning algelisema kingsepa- ja sadulsepatööga.

Vähehaaval hakkasid saavutatud kogemuste mõjul siiski sihid piirjooni võtma. 1883. aastal koolide ülemvalitsus annab üksikasjalikumaid juhtnõure käsitööõpetuse korraldamiseks ning nõuab, et ka selle õpetuse jaoks tuleb koostada igaks õppeaastaks töökava, mis peab põhjenema kõigis asjus õpetuselt nõutavaile pedagoogilistele põhimõtetele: „Tuleb alata kergemaga ja minna edasi õpilaste võimete järgi.“ Kõik käsitööharjutused peavad tugenema headele eeskujudele, mille kõrval tulgu rahvakooli ülemates klassides näitlikud ja õpilastele arusaadavad joonised.

Ringkirjas ei mindud veel kaugemale põhimõttelisist nõudeist. Üksikasjalikumad juhised, kuidas neid põhimõtteid võidaks tegelikult läbi viia, puudusid ikka veel.

1884. aastal astus Cygnaeuse juhatusel kokku komitee lähemalt selgitama käsitööõpetusega liituvaid küsimusi. Komitee töö tulemused valmisid paari aasta jooksul. Kõige tähelepanuväärivam oli neis see, et komitee katsus kohandada üksteisega vormilisi ja praktilisi seisukohti, kuna komitee meelest „see suund, mis harrastab käsitööd vormilise arenemise vahendina, on liiga kaugele läinud küsimuse teoreetilisel käsitlemisel.“

Komitee korraldas ka eeskju sarja, mis käsitles peajasjalikult puutöid, ja kuhu liideti ka sari joonistatud eeskujusid, nõnda nimetatud täit töid. Viimatinimetatud lisandati selleks juhaks, et suudetaks valmistada enam töid, kui eeskujusarja kuulub. Sari ei ole siiski määratud tingimata sellisena täitmiseks. Komitee ettepanek võeti kasutusele 1887. aastal ja tema teeneks tuleb lugeda seda, et ta lõi esimesed praktilised võimalused koolis toimuva käsitööõpe-

tuse andmiseks. Õppekavu, kursusi eri klasside jaoks siiski veel ei koostatud.

Eelmainitud määrused jäid umbes kolme aastakümne jooksul käsitööõpetuse juhiseiks. Kahjuks, ei suutnud nad siiski juhtida puutööõpetust Cygnaeuse poolt ülesseatud põhimõtete saavutamisele, vaid käsitööõpetus vajus ametialalisele määratud eeskuju-esemete jälgendamise astmele.

Teistest Põhjamaadest saadud mõjutuste tõttu hakkasid mõned käsitööõpetajad avalikkuses tähelepanu juhtima käsitööõpetuse pedagoogilisele tähtsusele ja õpetusmeetodite sellekohaseks muutmisele. Järelduseks oli see, et 1911. aastal koostati komitee (esimeheks prof. Mikael Soininen), „kes pidi avaldama arvamist selle kohta, mil määral käsitööõpetus maa rahvakooles tuleks uuendada — eriti selles suunas, et see arendaks õpilastes suuremat harrastust ja võimet praktiliste ülesannete täitmiseks, ning tegema õpetuse uuesti-korraldamiseks vajalikke ettepanekuid.“

Pöördudes järelepärimisega juhatuse poole, komitee katsus esimese tööna muretseda teateid: „Kas on rahvakooli käsitööõpetus üldse edendanud käsitööharrastust ning arendanud osavust koha peal?“ Saadud väheste vastuste põhjal võis komitee avaldada, „et kuigi rahvakooli mõju käsitööde harrastusele ei ole olnud tühine, nagu mõnikord on väidetud, siis ei ole ta teisest küljest olnud selline, kui tema poolesajaaastasest mõjutusajast ja rohketest rahva ohvritest tema heaks võiks oodata ja nõudagi.“

Lähemalt uurides sellise olukorra põhjusi tuli komitee sellele otsusele, et käsitööõpetuse vähenõudlike tulemuste põhjuseks on järgmised asjaolud. Õpetuse korralduses on see puudulikkus, et siamaale avaldatud puutöö eeskujusarjade koostamisel ei ole võetud arvesse küllaldaselt pedagoogilisi põhimõtteid. Juba see asjaolu, et klassiõpetus puutöös ei ole üldine, osutab, kui kaugel ollakse täpsast meetoodilisest talitusviisist. Töötamisruume kui ka tööriistu ei ole koolides küllaldaselt, ja töömaterjal on olnud enamalt jaolt koostiselt kehv.

Koostades uue käsitööõpetuse kava teatab komitee, et ta on arvesse võtnud järgmisi põhimõtteid: „Käsitööõpetuse otstarve peab olema pedagoogiline, v o i m e ja o s k u s e saavutamine, ja mitte eeskätt töö vahenditu praktiline kasu; sest järelemõtlemisest, otustamisvõimest ja osavusest lähtub just hilisemas elus praktiline

kasu, mille tähtsust ei saa võrrelda laste poolt valmistatud esemete majandusliku väärtusega.“

Osavus peab olema mitmekülgne ja sel puhul ärkab vahenditult küsimus, kas võidakse mitmekülgset osavust saavutada üheainsa tööliigi abil. Viibates Skandinaavia maadele, kus on leitud, et puutöö täidab kõiki neid nõudeid, ja Kesk-Euroopale, kus käsitööõpetus on mitmekesisem, kuid puutööl on siiski tähelepandav koht, jõuab komitee arvamisele, eriti silmas pidades meie maa metsarikusi, et puutöös ühtub haruldasel määral neid omadusi, mis käsitöö teevad kasvatuslikult väärtuslikuks. Kerge töö ja sõrmeosavuse harjutamise mõttes tegi komitee siiski ettepaneku võtta tarvitusele puutöödele lisaks kõrvalsarjadena, olenedes maakohast, paberi-, papi- ja laastutöid, võrgukudumist, pajuviitsatöid või kergemat metallitööd ja maalritööd.“

Hingeteaduse järgi lapse vaimlised võimed mitmekesisustuvad ja arenevad vähehaaval, sellepärast peab täpsusnõudeid töö täitmisel suurendama vaid selle järgi, kuidas see arenevale lapsele on kohane.

Kuid käsitöö ei ole ainult käte ja praktilise järelemõtlemise, otustamise harjutamine, vaid ka silmavilumuse harjutamine. Teostades kätega silma abil saadud kujutluse järgi eset, millele laps on vabalt kavatsenud kuju, areneb tema vormimeel ja kavatsemisoskus. Ilumeelt võidakse komitee arvates arendada jäljendades ilusaid eeskujusid või kavatsedes iseseisvaid vorme. Viimast talitamisviisi võidakse pidada tingimatult paremaks. Nõuded peavad siiski olema õpilase võimete kohased. Eseme kuju ja koostis peab olema lihtne. Esemete värvimist vesi- ja õlivärvidega tuleks ette võtta ja õpilane peab saama oma maitse kohaselt valida värve. Ilustusest öeldakse: „Kavatsedes valmistada esemete pindadele ilustust, antakse võimalust ilumaitse arenemisele. Käsitööõpetus peab selle kaudu täiendama joonistusõpetust, pakkudes võimalust joonistatud ornamentide kasutamiseks tõelikel esemel. Kuid siis vajatakse asjatundliku õpetaja juhtimist, nii et seda ei kasutata eseme juures, kus see ei täida milgi viisil ilunõudeid. Teiselt poolt nõutakse õpetajalt pedagoogilist arvutusvõimet, et ta ei nõuaks lastelt enam, kui nad igal arenemisastmel suudavad sooritada.“

Töö sooritatakse väikeste järkude viisi, nii et ülesanne ei ületaks õpilaste taipamise võimet. Kui tööd ühise talitusviisi järele tulevad valmistada, on teel raskusi, kui kasutatakse individuaalset õpetusviisi. Õpetajale muutub siis klassis, kus on suur õpilaste arv,

võimatuks põhjalikult nõu anda igale üksikule õpilasele eraldi, kuidas tööd tuleb teha. Teised õpilased peaksid nõutult ootama järjekorda, kuna nad ise ei suuda omapead lahendada raskusi. Selline õpetusviis eeldab selleks, et õnnestuda, väikesi klasse.

Õpilaste arv on rahvakooliklassides siiski niivõrd suur, et individuaalõpetust ei võida eelpool esitatud põhjustel soovitada. Seepärast pooldab komitee klassiõpetust, mis loomulikult ei ole täiesti ideaalne õpetusviis.

Viimatimainitud meetodi järgi sooritab mõni õpilane muidugi oma ülesande nobedamalt, kui teine ja ta tuleb seetõttu panna tööle teisi järele oodates. Seda võidakse teostada kohase täitetöö abil. Täitetöö peab olema lihtne ja valmistus peab põhjenema enne õpitule, nii et õpilane võib seda sooritada teataval määral iseseisvalt, vaevamata palju õpetajat.

Eeskujude ja jooniste kasutamise kohta käsitööõpetuses komitee peab väärtuslikeks eelmisi töid, eriti näitlikkuse vahendina. Neid võib kasutada eseme kuju ja ehituse astmelisel selgitusel. Kuid puht jäljendamiseks ei tohiks neid kasutada.

Eeskujusid on harva saadaval väljaspool kooli töötades, seevastu on joonistusi sagedamail juhtudel, ja neist peavad õpilased tingimata õppima aru saama ja neid kasutama. „See sünnib kõige paremini sel viisil, et nad ise algusest peale joonistavad valmistatava eseme joonise, algul lihtsa, kuid vähehaaval täpsema ja täielikuma.“ — Ühise läbirääkimise abil sooritatakse eseme joonis ühisel jõul klassitahvilile, kust vähemalt ülemiste klasside õpilased joonistavad selle oma vihkühes mõõtudega. Selle abil joonistatakse eseme mõõtudekohane kuju materjalile.

Kuna orjaline eeskujusarja jäljendamine puutöös on sagedasti viinud õpilased ja mõnikord õpetajadki olukorda, et nad sarja kuulva eseme valmistust peavad õpetuse sihiks, teeb komitee ettepaneku, et õpetuses tuleb võtta abiks nõnda nimetatud tööharjutusmeetodit. Selles on tööharjutused ja tööriistad määratud, kuid eset võib vabalt valida. Ese peab siiski liituma õpilase harrastusringkonda.

Järele kaaludes, millised tööharjutused on tähtsamad ja samal ajal küllalt hõlpalt rahvakoolis omandatavad, tegi komitee tähelepaneku, et sel ajal tarvitusel olevad harjutused olid peaaugjalikult säilitamisvääriüsed.

Tööriistade tarvitusele võtmise korralduse asjus läks komitee

selleaegsest korraldusest märgatavalt lahku. Esimese tööriistana oli puutöös siinamaale puss. Algastmel oli sellega töötamine osutunud siiski raskeks ja selle abil valmistatavad esemed olid liig ühekülgsed. Hõövli kasutamine on ka raske. Seevastu peaks komitee arvates saag olema esimene tegelik tööriist, kuna see ei nõua väga suurt täpsust, seejuures sellega võib aga mõõdu, otsenurga, vasara ja tangide abil valmistada huvitavaid ja tarvituskõlbulikke esemeid.

Et täiesti kasutada noorte huvimomenti, peab esemeid valima õpilaste mängu- ja tegevusmaailmast. Ei ole siiski alati hõlpus ühendada mainitud nõuet „hõlpsamast raskemani“ nõudmisega, nii et viimatimainitust tuleb teataval määral alla tingida.

Komitee poolt ettepanud puutööde tööharjutuste õppekava oli järgmine:

I klass.

1. Otsene saagimine.
2. Hõoveldamine, puurimine ja naelaliide.
3. Kumersaagimine ja voolimine.

II klass.

4. Kirvega tahumine, õñnestamine ja inkrusteeritud tasapinna kaunistamine voolimise teel.
5. Ümmargune tappliide.
6. Kandiline tappliide.

III klass.

7. Kraat- ja kalasabaliide.
8. Põõnliide ja lukuasetamine.
9. Laudade kokkuliitmine.

V klass.

10. Raamseotis.
11. Lahtine ja poolkaetud sinktappidega liitmine.
12. Erilisi ülesandeid.

Komitee lausend valmis 1912. aastal. Ta sisu oli järgmine: Ülevaade käsitööõpetusest välismail. Käsitööõpetuse teooria. Poiste käsitööõpetuse arenemine Soomes. Ettepanek käsitööõpetuse korraldamiseks alama ja ülema rahvakooli jaoks nii maa- kui ka linna- kooles. Õppedemonstratsioon. Ettepanek käsitööruumi ja selle siustamise ning sellele muretsetava mööbli kohta. Käsitöö rahvakooli

täiendusõpetuses. Õpetajate ettevalmistus ja täiendusõpingud ning järelevalve.

Valmimise järele kavand seati suure ja mitmekülgse katsetamise aluseks. Katsete selgituskirjadest ilmnes, et uendus võeti suure rahuldusega ja peaaegu üksmeelselt vastu.

Süütinud maailmasõda põhjustas siiski asjaolu, et alles 1921. aastal saatis koolivalitsus ringkirja kõigile rahvakoolide revidentidele, juhatusile ja õpetajaile, kus käsitööõpetus määrati kindlaks komitee kavade järgi, välja arvatud vähesed muudatused, milleks katsetus oli annud põhjusi.

Nagu eeltoodust selgub, oli kavand põhjaliku kaalumise ja laia katsetamise tulemus. Kavas on käsitööõpetusele antud selge siht ja samal ajal on selles — mis puudus varasemais kavandis — ka juhised, mil viisil sellele sihile tuleb püüda. Oma tervikus on nimetatud puutööstuse kava, milline veel praegu on meie maal maksev, minu arvates väärikas dokument meie maa puutööstuse ajaloos.

Kava järele on hiljem käidud meie maal. Kuid siiski mitte orjalikult. Komitee oli nimelt kaugenägelikult reserveerinud õpetajaile vahaduse — nagu harjutusrühmade käsitelukorralduses ja ka teistes punktides — arengus vajalikuks katsetamiseks.

Lausendis soovitatakse esemete valikus silmas pidada kohalikke nõudeid ja vormis samuti kohalikke traditsioone. Koolis peaks leidma selliseid ja viimsemaid praktilisi saavutusi esindavaid esemeid, mida algul tuleks muu seas koguda osalt ehk õpilaste kodudest toodud kohalikku rahvapärast kuju esindavaist esemeist. Seda soovi võidakse teataval määral muidugi täita. On siiski vajalik, et õpetajal on kasutada ka jooniseid puutöös valmistatavaist esemeist. Komitee ei koostanud siiski neid, vaid jäi see asjaharrastajate ülesandeks. Nõnda ilmus varsti muu seas puutööõpetaja Kalle Savolainen-i poolt avaldatud komitee kava põhjal koostatud suur joonistekogu „Kansakoulun Veistoharjoitukset“ („Rahvakooli Puutööharjutused“). See kogu rahuldab peamiselt 30-aastase puutööõpetuse vajaduse jooniste mõttes.

Kuna mõisted vormiasjus ja nõuded inimese majapidamises on arenemisele alluvad, siis näib loomulikuna, et ka puutööjooniseidki tuleb vahetevahel uuendada. Selles mõttes avaldas allakirjutanu 3 aastat tagasi kahe-osalise kogu „Kansakoulun Veistopürustuksia“ („Rahvakooli puutööjoonistusi“).

Et vältida tagurlust, peab iga õppeaine alluma jätkuvalle uuen-

duse nõudele. Praegu elame uue ja vana kooli vahelist murdaega. Meie aeg katsub üha energilisemalt pöörduda õpetuses lapse poole ja võtta arvesse tema loomulikku tegevussoovi. Nõnda on täiesti loomulik, et ka puutööõpetus on saanud jõulise tähelepanu osaliseks.

Juba umbes 30 aastat tagasi kirjutas tuntud Saksa pedagoog Kristjan Salzman ühes lausendis, kui küsimuses oli, mis õpilased peaksid tegema, järgmist: „Kuulatage vaid nende soove, küll nad siis ise annavad Teile vajalikke juhiseid. Kord nad soovivad saada väikest laeva, mis võib purjetada ojas, kord taas püssi, käsipritsi, vibu ja nooli ja nõnda edasi. Sellistest lapselikkustest katsuvad targutajad-kasvatajad lapsi säästa ja kibestavad seega oma kui ka laste elu. Õige kasvataja seevastu rõõmustab, märgates oma õpilases selliseid soove ja on valmis juhtima ja nõu andma, et ta ise valmistaks endale soovitud eseme.“ Ja Salzman jätkab: „Nüüd on laev valmis, mille valmistamisel väikesed poisid on teatava aja töötanud, ja nüüd viiakse see õjja, kus temaga purjetatakse suure hoolega mööda voolu alla. Millised rõõmuhiided sealt kõlavad! Midagi sarnast peate nägema, et jõuda veendumusele, kui ääretult tähtis on anda lapsele võimalust töötamiseks.“

Kui nüüdisaegseina kuuluvad ülalolevad Salzmani isetegevust ja vabadust nõudvad sõnad! Sel ajal nad kõlasid küll kurtidele kõrvadele. Alles meie päevil leiavad need sõnad üldisemat mõistmist.

Växja seminari rektor Gunnar Ell Rootsisis astus esimesena seal umbes paarkümmend aastat tagasi võitlusse tühise väikluse vastu ja nõudis enam ruumi vabadusele. „Lapseeale vastaval töötamisel“, ütleb Ell, „on oma koht kooli puutöös, samuti kui ka neis aineis, kus lapse isiksusel on olnud määrav seisukoht. — Ja nagu kõik hoolimatuse eseme valmistamises tuleb kuulutada põlu alla, tuleb samuti kõigel sellel, mille mõte on isikliku arusaamise põhjal anda esemele iseloomustavat, pääseda maksvusele. Andke lapsele eneseusaldust ja usku oma võimeisse! Laske enesekriitikal tulla mõjule vähehaaval, kuid laske õpilastel enestel sooritada seda, mida nad ette pannud. Andke nõu ja juhiseid ning julgustust, millal seda vajatakse. Ärge nõudke lapselt selli- või meitsrikatsetööd!“

Umbes samal ajal kui direktor Ell ilmus Rootsisis arhitekt Carl Malmsten oma jõuliselt esitatud nõudmistega kooli puutöö põhjalikuks uuendamiseks Rootsisis. Ta on tutvustanud oma mõtteid väljaannete ja ajaleheartiklite kaudu, samuti tegelikult oma puutöökursuste abil mitmel pool Rootsisis. Malmsteni rünnak valitseva põhi-

mõtte vastu viis ägeda võitluseni tema ja vanema suuna esindajate vahel. Võitluse lained on juba vaibunud ja selle tulemusena on tõusnud huvi puutööõpetuse ja selles väga vajaliku uue suundamise vastu.

Malmsten piitsutas kooli kommet esimesest päevast alates suruda alla lapse isiksust. Siirdumine kodu vabadusest kooli suletud maailma on liig järsk. Laps sunnitakse passivsusele, kuigi ta oma loomult on aktiivne. Koolitöö on liig mõistust arendav, kuna ta omakorda lämmatab küsitaval määral meelegujutluselu.

Malmsten soovib, nagu Salzmanni lähtuda lapsest endast; tema soovist luua midagi oma kätega. „Samuti nagu iga täiskasvanu on omalaadne, samuti on lapski. Seda on võetud liig vähe arvesse. Kooli puutöö ei ole korraldatud lapse iseloomu kohaselt ja seega on jäetud tegemata puutööst ühendatud „füüsilis-psiühiline õppeaine“, mis juba esimesest kooliaastast peale põhjalikult ja tāsaselt tõusva õpetuse abil arendaks tõelikule elule vastava puutööoskuse.“ Malmsten kirjutab sellest: „Selle nõrkuse põhjus peitub minu arvates selles, et meie kooli puutöömeetod kujundati ajal, mil loomulikke kasvatuspõhimõtteid — isetegevust, tööd ja lapse iseloomule vastavaid vaatekohti ei peetud nimetamisväärsel määral määravaiks koolis. Kooli puutööga karistati poissi ja osavat „mehehakatust“. Kõige meeldivam askeldus tehti tööharjutusrühmade abil kuivaks õppeaineks. Puutöö, mis oma iseloomu põhjal läbi ja läbi näitlik, meeltega tajutav, vahenditu tulemusi tootev, lapse iseloomule meeldiv praeguses töökoolis, vahetalitaja teistes õppeaineis, oleks pidanud asetatama erilisse erandlikult soovitatud seisukohta — ei ole eelnimetatud põhjusil muutunud nii suureväärtuslikuks, milleks tal oleks olnud eeldusi.“

Valmistatava eseme vabal valikul on Malmsteni meetodis määrav seisukoht. Nagu eelpool on ilmnenu, ei kiida ta heaks mingit valmis eeskujudesarja, ega ka mingit tööharjutussarja, mille järele orjaliselt käiakse. Ei! Valmistatava eseme valik jäetakse nii palju kui võimalik õpilase enda otsustada. Õpetaja siiski hoolitseb selle eest, et see vastab õpilase sooritusvõimele. Esimesed ülesanded on muidugi mänguasjad. Malmsteni õpilane Adolf Digranes — uue puutöö rajaja Norras — kirjutab: „Kust meil tuleb otsida töömotiive, mis huvitavad lapsi? Algastmel leiame need eestkätt nende ülesannete hulgas, mille valmistus on olnud keelatud koolis. Need on ülesanded, mis kuuluvad vabaaaja mängude hulka. Selliseid üles-

andeid, mis fantaasia abil loovad seiklusi ja lavalisi elamusi. Meie leiame need nende ülesannete hulgast, mis tehakse salaaja, õpetaja selja taga, ülepea-kaela ja kõige lihtsamal viisil, et neid, kui jatkuks õne olema, võiks päästa tõenäolisest rekvireerimisest.

Miks siis ei tunnistata „seaduslikuks“ neid ülesandeid, mis osutuvad loomulikemaiks ja kõige huvitavamaiks kümne-üheteistkümnepäevastele poistele. Muidugi võivad paljud sellise lapselikkuse puhul kehitada õlgu, kui neid arvustada täiskasvanute kasu seisukohalt, kuid siis unustame, et täiskasvanute ja laste mõtete vahel on tavatu suur vahe.

Töörõõm peab pesitsema ja kodunema puutöösaalis esimesest koolipäevast viimseni. Õpetaja ei ole karm ja nõudlik koolmeister, vaid arusaaja ja julgustaja onu, kes on valmis alati nõu andma ja aitama, mil poisi omaoskusest ei piisa. Puutöösaalis valitseva meeleolu kohta saame selge pildi Malmsteni enda sõnade järgi: „Laske fantaasial lennata! Laske lastel teostada see töös. Siis luuakse kõikeenelav huvi ja keskendatud tööind. Mõte töötab, silm näeb, tunne äratatakse vormi kujul, mis sünnib käte töötamise kaudu.“ Laske seepärast lastel võõrastamata töötada, nõnda hästi kui nad oskavad, lapseliselt rõõmsatena osava juhatuse all ja nende puutööde vormid on julged ja loomulikud.“

Vormimeele arenemisele ongi Malmsteni puutöömeetodis tähtis koht. Vormimeele all mõistab ta vormiandmisevõimet ja sõrme osavust, mida puutööõpetus peab arendama. Selles peavad fantaasia, silmamõõt, värvimeel ja ehituslik kavatsemisvõime mõjuma koos loomulikul viisil. Vormimeel muutub inimesele instiktiks, mis teeb talle võimalikuks ehitada ainelist kultuuri. Seda vaistu võidakse saavutada õieti kavatsetud puutööõpetusega.

Vähehaaval liigub poiss edasi puutöö eri astmeil. Algul on oma tehtud kohmakas paadinatuke, mis vaevalt vastab vene ettekujutusele, talle väärtuslikum kui kõige peenem punasest puust kutter. Kuid vähehaaval kasvab oskus ja varsti tuleb hetk, mil poisid esitavad eseme, mille valmistus nõuab tähelepanu ja täpsust. See nõue ei sünni väljaspoolt tuleva käsuna, vaid see kasvab välja poiste seesmisest nõudest.

Arvustusvõime muutub üha kindlamaks ja vormimeel ärkab. Siis võetakse veel abiks ühine valmis tööde arvustamine, mil määratakse, et need, kel on erilisi andeid, võivad vormis tuua esile midagi oma enda loomusest. Julge ja tragi teeb tugevajoonelisi ja lõ-

busaid vorme. Tasase töös esineb pehmeid, rahulikke jooni. Tehniliste ja ehituslike annetega varustatu harrastab juhtivaid ja asjalikke vorme. Mõned poisid teevad laitmata liiteid. Mõningail on vormiandmine tugevaim pool, kuna teistele jälle meeldib värvide käsitlemine. Malmsteni suunale on see iseloomustav, et liited tehakse võimalikult lihtsad. Sihiks on lihtsate konstruktsiooniga saavutada võimalikult suurt mõju. Ka selles märkame püüet järgneda laste iseloomule.

Eelmisest selgub, et lapse algatusvõime ja õpetaja heatahtlik juhatus on tähtsaid tegureid puutöösarja loomises. Veel peab sellele lisama kolmas nõnda nimetatud kohalik iseloom, et saaksime täielikuma pildi. Need kolm tegurit koos annavad puutööõpetusele, millel puuduvad eeskujud ja tööharjutussarjad, tarviliku tugeva kondikava. Õpetaja peab tingimata olema teadlik, kuhu ta tahab last juhtida, ja ta ei tohi kunagi loobuda omaksvõetud sihtjoonist.

Vormiandmise kõrval on malmstenilises puutöömeetodis ka värvide käsitlemine üks tähtsamaist nurgakividest. Värvimeelt tuleb arendada kõrvuti vormimeelega kogu kooliaja kestel. Värvivarjund peab vastama eseme otstarbele ja samaaegselt peab see materjali ilusalt esitama.

Malmsteni tuntud lugupidamisest rahvapärase puutöö vastu ja samuti armastusest lihtsa ja ilusa kodukultuuri vastu on ärganud lootus, et kooli abil võidaks elustada kodust puutööd ja päästa midagi selle poolt järelejäetud pärandeist. Seepärast tuleks koolis võtta tarvitusele nii vormi- kui värvimotiive vanast rahvapärasest kodukäsitööstusest, sellistena, kuidas nad on koha peal säilinud.

Kui teame, et puutööõpetus Rootsis oli aastakümneid ühekülgselt tardunud meetodisse ja vajunud orjaliku eeskujude millimeetritäpssesse jäljendamisse, siis ei imetle meie seal esitatud radikaalseid uuendusnõudeid.

Ka Soomes on langetud puutööõpetuses, nagu eelpool on esitatud, samasugusesse pattu, kui Rootsis, kuid siiski mitte sel määral kui seal ja Käsitöökomitee 1912. aasta kava abil juhiti puutööõpetus tervele alusele. Nõnda on loomulik, et Soomes ei ole viimasel ajal esinenud mingeid jõulisemaid voolusid puutööõpetuse uuendamise suhtes.

Olen siiski ühenduses selle ettekandega tahtnud tutvustada oma kuulajaid puutööõpetuse viimaseaegsete uuendajatega ja neist eriti

arhitekt Malmsteniga. Tema, minu õpetaja, juures olen peatunud eriliselt seepärast, et ta on enam kui teised töötanud hõõguva valmistusega kooli ja koduse õpetuse heaks ning äratanud üldise puutööinnu ellu, mis on viljakalt mõjunud kõigile Põhjamaadele. Tema mõtted puutööõpetusest ja selle sihtidest pakuvad nii teile, armsad hõimuvennad, kui ka meilegi Soomes kindlasti rohkeid, huvitavaid äratusi.

Silmas pidades Soome praegust puutööõpetust oleks minu arvates põhjust pöörata enam kui siiaaale tähelepanu valmistatavate esemete vormidele ja nende pinnakäsitelule.

Eriti viimatinimetatud asjaoludele tuleks erilist tähelepanu juhtida. Vaadeldes koolide puutöö näitusi, kohtab liig sageli esemeid, mille pinda ei ole kaetud miski kaitsva ainega. Lugu on siiski nii, et ilma pinnakäsiteluta on enam jagu esemeid alles poolvalmis. Pinna käsitelu, näiteks, värviõliga, lakiga, peitsiga või õlivärviga suurendab eseme iga ja teeb ta välimuselt nägusamaks. Rahvaharidustaseme tõus põhjustab selles suhtes üha suurenevaid nõudeid.

Puutööõpetuse arendamine oleks minu arvates teostatav muu seas õpetajaile suvel korraldatavate puutöökursuste abil, milliseid juba 1911. aasta komitee oma lausendis esitas.

ENN MURDMAA

Kooliaedadest

Kooliaiadanduse alal maal viimastel aastatel on märgata olnud elavamad tegevust. Et maa-alkkoolide juures kooliaiad vajalikud on, sellest ei tule palju enam kõnelda. Kui neid siiski paljude maa-alkkoolide juures ei ole veel asutama hakatudki, siis on selle põhjuseks olnud mitmed takistavad asjaolud. Käesoleva kirjutusega tahtsin rõhutada kooliaedade asutamise vajadust linnakoolide juurde.

Kooliaedadel linnas on järgmised väga tähtsad ülesanded:

1. Nad toovad lapsed loodusele lähemale, õpetavad neid loodust tundma ja armastama. Selles mõttes on kooliaiad linnalastele ehk rohkemgi vajalikud kui maalastele, kuna viimased niikuinii on looduse lähedal. Kui palju väärnähteid ei esine linnalaste juures käitumises looduse vastu! Ja seda mitte ükski

linna laste, vaid ka vana de juures. Meenutagem kas või looduse rüüstamist, kui linlane suuremal hulgal pääseb looduserüppe: lilled ja puuokste murdmine, orase ning põlluvilja ja rohu tallamine, looduse rüvetamine toidujäänuste ning paberitükkidega ja muu prahiga on nii väga tuntud asjad!

Mul oli hiljuti võimalus tutvuda mitme Tallinna kooliaiaga. Üks kooliaednik-õpetaja jutustas mulle järgmist: „Kui me 9 aasta eest kooliaia asutasime, küll oli siis tegemist lastega. Tikkusid hulgana lilli ja oksti murdma, peenraid tallama, taimede nimesedeleid rikkuma ja ümber paigutama, taimi üles kiskuma jne. Nüüd aga neid väärnähteid ei esine peaaegu sugugi. Lapsed alatasa aias viibides ja seal töötades on õppinud loodust rohkem tundma ja teda ka armastama.“ Teame, et linnakoolides sagedasti — loodusloo ja muil tundidel — kõneldakse sellest, et ei tohi loodust rüvetada ja asjata hävitada. Kuid ometi ei ole sellel küllaldast mõju — nagu igal paljasõnalisel õpetusel. Kooliaed aga viib lapsi tegelikult loodusele lähemale, õpetab lapsi loodust tundma ja armastama. Kui linnades iga kooli juures oleks väikegi kooliaed, siis aitaks see enam levitada loodusearmastust linnalaste keskel kui kas või iganädalased loodusekaitse-päevad.

2. Kooliaed arendab laste ilutunnet. Mis on ilusam kui loodus? Kui palju on looduses vormi-ilu, kui palju värvi-ilu! Eks ole ju kõik ilusad vormid ja värvid, mis kasutatakse kunstis, õieti võetud loodusest. Ja kooliaed oma ilusate lilled, ilupuude ning põõsastega, mille läheduses lapsed alatasa viibivad, ei või jätta mõju avaldamata nende ilutunde arenemisele.

3. Kooliaed annab võimalust tegelikult tundma õppida kõike seda, mis taimeteaduse alal on ette nähtud õppekavas. Ka sellel asjaolul on väga suur tähtsus. Iseasi on tundma õppida taimestikku raamatu järgi — piltide ja suuliste seletuste kaudu, iseasi aga tundma õppida loodust ennast. Mulle võidakse vastata, et võib ju loodusloo tundidel õpitavaid esemeid kas tuua tunni ajaks klassi kuskilt mujalt või minna kogu klassiga kuhugi mujale õpitavaid esemeid vaatlema. Muidugi, hädakorral — kooliaia puudumisel — seda vahest ka tehaksegi, kuid enamasti piirduetakse raamatuga ja piltidega. Miks? Mitte sellepärast, et õpetajal puudub tahe teisiti toimida, vaid et teisiti toimimine on ühenduses sagedasti ülesaamatute raskustega. Loodusloo tunni ajaks klassi viimine kohtadesse, kus lei-

duvad õpitavad esemed, võtab ju väga palju aega. Sinnaminemiseks ja tagasitulemiseks kuluvad ehk ära kõik need minutid, mis on määratud ühele tunnile. Ja esemete klassi toomisega on sagedasti ees ka suuri raskusi. Kõiki esemeid ei ole ju võimalik saadagi ja kõiki pole ka üldse võimalik klassi tuua (puid ja põõsaid). Koolimaja juures asuv kooliaed aga lahendaks kõik need rasked küsimused imekergelt.

4. Kooliaed äratab lastes lugupidamist kehalise töö vastu, õpetab lapsi ka kehalist tööd tegema. Suurema osa töid kooliaias võivad lapsed kevadel ja sügisel õpetajate juhtimisel ja kaasabil ise ära teha. Ainult rasked tööd, mis käivad lastele ülejõu, kui ka niisugused tööd, mis tehakse ajal, mil lapsed on linnast ära (suvel), tuleb teha kas kooliteenijate või palgatud tööjõudude poolt. Linnalapsed harilikult on täiesti kõrvale jäetud kehalisest tööst, eriti poisid, nii et väike töö kooliaias oleks linnalastele päris hädavajalik. Kõik linnalapsed ei pääsegi ka suvel maale. Neile võiks anda kooliaias tüki maad, kus võiksid aset leida nende oma d peenraviljad.

5. Kooliaia abil ka linnalapsed tegelikult tutvuksid kõige algelistemategi teadmiste ning oskustega aiatöö alal. Võiks arvata, et seda pole linnalapsele vajagi, sest kus on linnalapsel koht, kus ta midagi saaks ette võtta sel alal. Kuid väike lapike maad on ju iga maja juures ja kui sinna ei mahu ühtegi puud ega põõsast, siis mõni lillepeenar sinna ikkagi mahub. Ja kui lilled ei mahu õue, siis kasvatatakse neid pottides või kastideski. Kopenhaagenis nägin suurte linnamajade terved küljed täidetud olevat lillekastidega. Ja lilledegi kasvatamine nõuab inimeselt teatud oskust ja — mis peaasi — huvi ning armastust lillede vastu. Ja ega aiatöö-tegijad ning -armastajad tarvitse tulla ainult maa-inimeste hulgast.

Näeme, et on küllalt mõjuvaid põhjusi kooliaedade asutamiseks linnakoolide juurde. Asume nüüd küsimuse juurde, missugused peaksid olema kooliaiad.

K. a. kevadel E. Õ. Liidu ekskursioniga Põhja-Eestis ringi sõites oli võimalus tutvuda nii mõnegi kooliaiaga. Nägin ühes koolis väga suurt kooliaeda. Aed oli väga korras. Koolijuhataja ise oli ka parajasti aias tööl, kui selle kooli juurde jõudsimel. Küsimusele, kas kooliaed temalt palju tööjõudu nõuab, vastas ta, et kõik ta vaba aeg läheb aia korrashoidmiseks. Ei saa ta suvel osa võtta õpetajate

edasiharimiskursustest ja õpetajaskonna teistest üritustest. Kooliaed aga ei tohiks õpetajat orjastada. Peaaegu sama kuulsin ka ühelt Tallinna õpetajalt-kooliaednikult, kes kurtis, et aed temalt nõuab väga palju tööjõudu. Suvel ta ei saavat kuhugi pikemaks ajaks suvitama minna. Kord ta teinud seda, jättes kooliaia tööde korraldamise kooliteenijate hooleks, kuid tagajärjed on olnud kurvad. Sellest järeldus: kooliaiad ei tohiks olla liig suured, mis nõuaksid õpetajalt-kooliaednikult ülejõukäivat tööd. Peale selle peaksid õpetajad, kelle juhtimisel on kooliaia korrastamine, saama selle töö eest erilist tasu: kas otse rahalist tasu või teiste tundide tunninormi vähendamist mõne tunni võrra. Ka väiksema kooliaia korrashoid nõuab suurt tööd ja hoolt ja seda ei või me nõuda üksikutelt õpetajatelt, kuna teistel õpetajail seda tööd ei ole.

Missugust laadi peaks kandma kooliaed? Ühes Tallinna kooliaias öeldi mulle, et selles aias on olemas peaaegu kõik kodumaa taimestiku liigid, puuduvat ainult paar taime. Milleks algkooli juures asuval kooliaial see vajalik on, jääb mulle täiesti arusaamatuks. Ega ju algkooli õpilasist tule mingisugused eriteadlased botaanika alal. Algkooli juurde tulevad asutada mitte mõned dendroloogilised või botaanika-aiad, vaid pedagoogilised aiad, mille ülesanded on kasvatus-õpetuslikud algkooli õpilaste ea piirides. Niisugused kooliaiad ei tarvitsegi olla väga suured ja kõikehaaravad, mistõttu nad nõuaksid õpetajalt ka vähem ajakulu ja oskust.

Kolmas nõue kooliaedadelt oleks, et seal pandaks ka suurt rõhku ilule, et kooliaiad oleksid ühtlasi kodukaunistuseks. Seda nõuet ei tarvitseks õpetajaile põhjendama hakata.

Soovin, et kõik meie koolid, kus selleks vähegi maad olemas, hakkaksid asutama pedagoogilisi kooliaedu.

KOOLIÜENDUSNURK

L. SKOMOROVSKA

Kuidas saavutasin häid tulemusi joonistamisõpetuse alal algklassides

Asudes tööle peab meil selge olema eesmärk.

Väikesel lapsel on joonistamine piltkirjaks, mille abil ta püüab väljendada oma elamusi ja mõtteid, kusjuures tõetruudus esialgu ei etenda kuigi suurt osa, ja andes oma fantaasiale vaba voli ei kohku ta tagasi mingisuguste raskuste eest. Inimesed esinevad neil pildidel tihti ninata, kõrvuta ja juusteta. Vahest esineb nina kuidagi kõrvalt külge kleebituna... Seda elavam aga on fantaasia, mida mingil tingimusel ei tohi häirida ettevaatamata kriitikaga. Lapse joonistusi sellel astmel tulebki võtta fantaasia väljendusena sümbolite abil.

Aineks võib siin olla kodulooline vaatlus, juttude ja muinasjutude aine. Aine valikul aga tuleb silmas pidada enam huviäratavaid üksikasju üksikuis pildides, kinematograafilise kiirusega arenevat sündmustikku. Head materjali olen saanud M. Kyber'i loomajuttudest, kuid enamasti koostas in ise väikesi jutukei, kasutades sealjuures tuntud ainet nagu „Põis, viisk ja õlekõrs“ jne.

Üsna märkamatu! tuleb lastes järkjärgult arendada nende kriitikat, kõigepealt loogilist vaatlemist. Selle eesmärgi saavutamiseks paneme esialgu kõik joonistused seinale ja laseme otsustada, mis lastele kõige enam meeldib ja mispärast. Hakkame arutama pildi mõjuvust joonistuse suuruse seisukohalt. Lapsed kipuvad suurele pinnale väga väikeselt joonistama. Näitame valguspilte. Joonistame ise tahvlile valge ja värvilise kriidiga. Laseme joonistada õpilasi — arutame jälle, mis meeldib, kuid juhatame samuti osavalt tähelepanu loogilistele vigadele: vaata hästi järele, mis sel inimesel puudub? (Nina, kõrv, juuksed). Näita- kus asetseb sinu nina? Kas sulle ei tundu, nagu kasvaks sellel lapsel käsi kõhu seest välja? Vaata, kus peaks olema tema õlg! Jne.

Aegamööda areneb laste silm ja nad püüavad vältida niisuguseid vigu.

Teises klassis arendame juba sihikindlalt vaatlust. Räägin lastele seemneivakesest, mis langes niiskesse mulda ja millest kasvas suur puu; kirjeldan üksikute puuosade järkjärgulist arenemist:

kuidas kasvab juur ja tüvi, tüvest oksad, mis omajagu hargnevad jälle üha peenemaiks oksakesiks. Need kattuvad lehtedega. Kooliõues vaatleme puud, vaatleme kaugemalt tema üldkuju, kust ja kui palju paistab lehestikust oksti jne. Joonistame lapsi, kes lähevad metsa seeni või marju korjama, või midagi muud, kus tuleb joonistada puud. Vaatleme sama puud tormisel ilmal, joonistame sügistormi. Nüüd püüame saavutada piltides võimalikult palju liikuvust.

Selleks, et juhtida tähelepanu keha ja jäsemete asendile liikumisel, valin alguses kõige lihtsamaid kujusid. Kombineerin — äsja möödunud spordivõistlusi kasutades — jutu poisist, kes jäi metsa magama ja sai seente spordipeo pealtvaatajaks. Kirjeldan võimalikult võistluste käiku ja pealtvaatajaid. Lasen lapsi klassi ees joosta kiirelt, aeglasemalt. Juhin nende tähelepanu kätele, jalgadele — nende ainukesele paendumisvõimalusle põlvis ja küünarnukis. Demonstreerime pidu väljas puude taustal ja jõuame vaatluse abil otsusele, et kõik, mis on eespool, tuleb teha enne, kuna tagant paistavad esemed vahest vaid osaliselt välja. Vaatleme, kui suured (puuga võrreldes) võiksid olla seened. Kas puu latv paistab kui me vaatleme seeni? Kujutleme ja demonstreerime, kuidas need seened võiksid seal istuda jne. Seente asemel valin teinekorj õunu, pirne,

ploomed (mis panevad plehku siiliisanda eest), ühesõnaga — õpetajal on siin palju võimalusi. Aine olgu aga alati täis elu!

Inimese joonistamisele üle minnes võib heaks vaatlusvahendiks olla hüpiknukk.. Vaatleme, kuidas ta on tehtud, missugused on ta üksikud osad. Lapsed võivad joonistada igauks oma leiutatud hüpiknuku. Võrdleme hüpiknuku liikmeid omadega. Lääkkartongist realistlikult õieti valmistatud profiilinimene liikuvate jäsemetega ja õigel kohal paenduva kehaga on hädatarvilik liikumiste ja liigutuste demonstreerimiseks. Ei teeks viga, kui niisuguseid inimnudeleid leidsuks rohkem, nii et lapsed saaksid nad kätte iga kahtluse puhul. Vahelduseks võiks neid ka „riietada“ siidpaberist või kergest riidest tehtud kleidikeste ja ülikondadega. Võimalusi on palju. Ühenduses liikumisvaatlustega tuleb valida aine, kus esineksid inimesed mitmekesisemais asendeis: istudes räägib vanaema lastele juttu, istudes kuulavad lapsed. Jooksmise, suusatamise, uisutamise, kelgutamise, kukkumise, palliheitmise kujutamiseks ei tohiks küll ainest puudus tulla.

KIRJANDUSE ARVUSTUSI JA **ÜLEVAATEID**

ELAV LOODUSLUGU. JOH. KÄIS. Saateainet 4. õppeaastale. I. Sügisest jõuluni 1938. a. Hind 25 senti. II. Jõulust kevadeni 1939. a. Hind 50 senti. K. K.-Ü. „Töökooli“ kirjastus — Tallinn.

Möödunud aastal ilmunud algkooli kolmanda klassi loodusloo saateaine kogule on meie väsimata loodusloo metoodiku poolt kostatud ja hiljuti raamatukauplustes müügile ilmunud saateainete kogud kahes raamatukeses (I — 45 lk., II — 100 lk.) algkooli neljandale klassile.

Sisukord on kooskõlastatud algkooli uute õppekavadega ning raamatukestest leidub pea igale õppekava peatükile või järgule pikemaid või lühemaid lookesi loodusloolise aine süvendamiseks, laiendamiseks ja illustreerimiseks.

Saateaine I vihk sisaldab materjali sügisest jõuluni.

Pealkirja all „Sügisel põllul ja aias“ leiame tuttavaid lookesi kartuli toomisest Euroopasse inglase (mitte sakslase) Fr. Drake poolt, kartuli levitamisest ja harimisest, õite mitmesugustest risttolmutamiseviisidest ja ühe taimeriigi esindaja (päevalille) õisiku üksikasjaliku kirjelduse.

Suurema osa esimesest andest võtavad enese alla lastele huvitavate füüsika- ja keemiakatsete kirjeldused soojusest, tulest, õhust ja veest,

millede selgituseks on lisandatud jooniseid ja pildikesi. Mitmed katsed avatelevad õpilasi kindlasti järelekatsetamisele ja loodusseaduste uuesti avastamisele. „Raske paberi“ selgituseks antud joonisel oleks küll sobivam joonelaua asemel, mis katse juures murdub, tarvitada 1—2 sm pak-sust lauakest.

Osas „Elu metsas talvel“ leiame lookesi sellest, kuidas loomad talve tulekul näljaga võitlevad.

Teine anne sisaldab lookesi elavast loodusest — loomadest ja taimedest. Erilist tähelepanu on koduloomade jaoks määratud saateaines osutatud nende päritolu ja aretamise selgitamisele, mis õpilasi ikka huvitavad ja praktilises elus vajalikud on.

Edasi järgneks rida lookesi inimesele kahjulikkudest kaaselanikkudest toas ja õues (rotid, kärbsed, kirp, koi) ning jutukesti inimese kui ka loomade tervishoiust.

Kevadises kursuses leiame palasid kalade ja kärnkonna elust ning paljude loomade erinevaid „laulmisviise“.

„Rohelisest riigist“ on antud kümme haaravat lookest varakevadel öitsevaist puist, pöösaist ja rohttaimedest.

Raamatuisse võetud lookesed on osalt algupärased, osalt koostatud meie omade (G. Vilbaste, M. Nurmik) kui ka rahvusvaheliselt tuntud naturalistide (V. Bianki, H. Wagneri) järele ning käsitavad vastavaid loodusloolisi küsimusi lastele arusaadavalt ja haaravalt.

Enamiku lookesi leiame lõpul olevat varustatud huvitavate ülesannetega „Mõtlemiseks“, mida võidakse individuaalselt või kollektiivselt läbi töötada.

Mõned joonised ja pildid (I — lk. 9 ja 10, II — 13, 23 ja 49) võinuks olla selgemad, et raamatu väärtust tõsta.

Meie vähestele looduslooliste saateainetekogudele on kõnesolevad raamatukesed väärtuslikuks lisanduseks. Õpetajad, kes oma klassitöö süvendamiseks ning õpilaste teadmiste laiendamiseks peale õpiku veel muid vahendeid tarvitavad, ei jäta juhust kasutamata, et kõnesolevaid raamatuid oma õpilastele kättesaadavaiks teha.

A. Lint.

KODUMAALT

A. ÕPETAJASKONNA TÖÖMAALT

Õpetajate Koja juhatuse koosolek

toimus 6. oktoobril s. a. Õpetajate Koja ruumes. Tähtsamaist küsimustest oleks nimetada:

1. Informatsiooni korras teatas peasekretär J. Pulk, et Koja märgukirjad Maksude Talitusele ja Haridusministeeriumile õpetajate korterite hindamise asjus tulumaksu määramisel ei ole andnud positiivseid tulemusi. Asutakse seisukohale, et Õpetajate Koda ise otseselt ei saa esineda

kaebustega ebaõiglase hindamise pärast, vaid seda peaksid tegema kahju-kannatajad õpetajad ise. Küll tuleks aga Õpetajate Kojal tarbekorral kaebajaile juhatusi anda, kuidas neil tuleks talitada. Kahjuks, on aga käesoleval aastal kaebuste esitamine juba hilineanud, nii et, võib olla, saaks ehk nüüd veel ainult Õigusekantsleri tähelepanu juhtida õpetajate korterite ebaõigele hindamisele maksuinspektorite poolt.

2. Õpetajate Koja sammude astumine küsimuse selgitamiseks, kas õpetaja võib olla omavalitsuse esinduskogu liige, ei ole ka andnud positiivseid tulemusi. Siseministeeriumis on seletatud, et õpetaja seda olla ei või. Arvatakse, et õpetajad võiksid siiski käesolevail valimistel omavalitsuse esinduskogudesse kandideerida, mis on iga riigikodaniku isiklik õigus, mida temalt keegi võtta ei saa (välja arvatud ainult seaduses ettenähtud juhud), ja siis esinduskokku pääsmise puhul alles võiks tulla selgitamisele küsimus vastavais kõrgemais instantsides, kas võib õpetajat, kes esinduskokku on valitud, õpetaja ametist tagandada ja missuguse seaduse alusel. Halvemal juhul õpetajale jääks ikkagi veel võimalus otsustada, kas ta tahab jääda esinduskogusse või töötada edasi õpetajana.

3. Algkooliõpetajate sektsiooni ettepanekul otsustati pöörduda HM-i poole palvega lihtsustada senist õpilastele antavate sõiduhinnaalanduse tunnistuste väljaandmise korda. Tuleks tõsta lastepiletite saamise vanusepiir 10 aastalt 14-le (koolisunduse vanusepiirini), millega ära jääks palju tarbetut kantseleitööd eriliste tunnistuste väljaandmise alal. Samuti otsustati paluda vanade piletite tagasinõudmise kaotamist, kuna tunnistused on igal aastal erivärvi.

4. Vaadati läbi õpetajate teenistuseseaduse eelnõu, mille kohta HM-i poolt oli küsitud Koja seisukohti kõige lähemal ajal, mis pärast ei olnudki võimalik eelnõu põhjalikum arutamine sektsioonides. Küll oli aga eelnõu kiires korras enne juhatusse koosolekut läbi arutatud kolmel koosolekul juhatusse toimikonna poolt, mis moodustati sektsiooni esimeestest ja Koja esimehest. Omal ajal oli Koda juba seisukohad võtnud eelnõu kohta ja need esitanudki HM-ile. Peajoontes juhatus võttis vastu Koja endised seisukohad.

5. Otsustati lähemal ajal pidada Õpetajate Koja Nõukogu koosolek, mille tähtsamaist päevakorra punktidest oleks nimetada: Koja tegevuse ja kassa aruanded ning eelarved, Koja esindajate valimised haridusnõukogusse, Kodukasvatuse Instituudi liikmeks astumise küsimus, informatsioon Koja viimase aja tegevusest, selle hulgas ka õpetajate teenistusseadusest.

Eesti Õpetajate Liidu juhatusse koosolek

peeti Tallinnas, 24. septembril s. a. Tähtsamaist küsimusist oleks nimetada:

Kinnitati III Soome-Eesti koolikongressi rahaline

aruanne, kusjuures ülejääk kr. 712.40 otsustati määrata IV Soome-Eesti koolikongressi fondi.

Otsustati uuesti ellu kutsuda E. Õ. Liidu juures kooliaianäituse toimkond, kusjuures määrati toimkonna koosseis järgmiselt:

Haridusministeeriumi nõunik J. Talts, toimetaja K. Ollik,

koolide inspektorid A. Kuks, J. Juhandi ja M. Ulk,

koolijuhatajad (E. Araste, J. Kull ja L. Matt,

õpetajad E. Lepp, J. Kasemetsa, J. Rebane ja E. Kärk.

Otsustati ka 1939/40. aastal jääda Koduse Kasvatuse Instituudi liikmeks. Kui Instituut muudetakse sihtasutuseks, siis peaks Õpetajate Koda astuma selle liikmeks. Põhimõtteliselt peetakse soovitavaks, et peale selle ka Õpetajate Liit peaks astuma sihtasutuse liikmeks, kuna aga Liidu rahaline seisukord ei luba talle 500 krooni maksmist sihtasutuse alusvaraks, siis tuleks selgitada, kas mitte maakondlikud liidud ei saaks toetada alusvaraks mineva summa kokkupanemist.

Otsustati kokku kutsuda 29. oktoobril s. a. kell 11.00 Tallinna Rauatän. algkooli ruumidesse Liidu Asemikkude Kogu koosolek.

Otsustati Õpetajate Koja kaudu pöörduda Hamini poole palvega lihtsustada õpilastele antavate sõiduhinna-alanduse tunnistuste väljaandmise kord.

Leiti, et ei ole seadusega kooskõlas nende tulumaksukomisjonide tegevus, kes hindavad koolijuhatajate ja õpetajate korterid kallimaks, kui see on ette nähtud vastavas seaduses. Peeti vajalikuks, et kahjukannatajad õpetajad pöörduksid vastavate asutuste poole oma õiguste jalaleseadmiseks, kusjuures Õpetajate Koda neid peaks toetama.

Otsustati saata tervitustelegramm kauaaegsele Liidu tegelasele ning juhatusliikmele J. Tork'ile tema tähtsa ning kapitaalsete doktoriväitekirja eduka kaitsmise puhul.

Saaremaa õpetajate päev

peeti 3. septembril s. a. Kuressaare algkoolis Saarte Õpetajate Ühingute Liidu ja Saaremaa Koolivalitsuse ühisel korraldusel. Päevast võttis osa ka Haridusministeeriumi kooliosakonna direktor V. Altoa, kes kõneles pikemalt kooli vaimu küsimusest ja märkis muuseas järgmist:

Kui elame demokraatlikus riigis, siis on endastmõistetav, et meie koolis peab valitsema demokraatlik vaim. Kuna kool on rahva loodud, siis peab ta olema ka rahva huvide teenistuses ja koolis peab valitsema rahvuslik vaim. Need kaks suunda

mõnikord võivad olla teineteisega vastolus. Teame, et oli aeg, mil demokraatia all mõisteti ühtlasi ka piiramatut kosmopolitismi, mil nähti kõiges selles, mis on seoses sõjaväega, vaid militarismi. Teisest küljest näeme jällegi, et rahvuslikkuse sildi all täielikult lämmatatakse demokraatia. Demokraatia ei püsi iseenesest, vaid teda tuleb säilitada, kaitsta. Ka Eestis on aset leidnud kord äärmine demokraatia, kord jälle kallak autokraatia poole. Praegu oleme jälle jõudmas demokraatia juurde tagasi, kusjuures aga tõekspidamised ja mõisted saavad uue kuju. Demokraatia ja relvastumine ei ole enam vastuoksused. Demokraatia eest peame võitlema — selle veendumuse peame istutama noortes.

Ei tohi aga unustada rahvustunde ja isamaa-armastuse kasvatamist ning süvendamist. Rahvus on üle riigi. Riigid võivad kaduda ja jälle tekkida. Kadunud rahvus aga ei sünni uuesti.

Praegusel äreval ajal on väga tähtis, et õpetaja ei kaotaks oma närve. Ta peab säilitama rahu ja olema eeskujuks oma ümbruskonnale.

Õpetajate päeval kõnelesid veel: inspektor J. Koppel õpetamisest, korrashoiust, sobimusest õpilaste, kaasõpetajate ning ümbruskonnaga, õpet. E. Järvalt — eksamitest ja koolijuhataja E. Hõbenik kooliorkestrist.

Valgamaa õpetajate päev

peeti s. a. 17. septembril Valga linna I algkoolis. Päevast võtsid suurel arvul osa kõikide koolitüüpide õpetajad.

Kooliosakonna direktor V. Alttõa omas kõnes tähendas, et õpetajad praeguses olukorras peaksid säilitama täielise rahu. Õpetaja peab tõsiduse ning vastutustundega täitma oma kohustusi ning mitte pead kaotama. Kooli juhtkond usaldab õpetajaid ja hindab nende tööd.

Insp. F. Klement kõneles „Õpetaja eeskujust kasvatuses“, kusjuures ta eriti rõhutas kasvatuse suurt tähtsust toetudes Foersterile, kes ütleb: „Õpetaja, kes kasvatab, on kunstnik, kes õpetab, on ainult käsitöölaine.“

Kehalise kasvatuse nõunik A. Kalamees andis võimlemise näitetunni, kasutades võimlemisvahendena mitmesuguseid looduslikke esemeid.

Õpet. J. Palvadre esitas andmeid kevadisest vastuvõtueksamist, märkides muuseas, et emakeele alal on etteütlus tõhusamaks selektsioonivahendiks. Koosolijate poolt tähendati, et etteütlushed peaksid olema elulähedased ja lastele jõukohased, nagu seda nõuavad ka Hamini eeskirjad. Algkoolis ei tohiks kohta olla filoloogide eriharrastusile.

Insp. A. Kõiv omas kõnes tähendas, et seltskond tikub algkooli

hindama selle järgi, kuipalju ta suudab oma õpilasist edasi viia keskkooli. Seltskonna hindamine aga ei tohiks häirida algkooli ja muuta tema tööd ühekülgseks ettevalmistuseks keskkoolile. Üldiselt õppetöö Valgamaal on olnud edukam kui eelmisel aastal.

Läänemaa Õpetajate Liidu juhatuse koosolekul

16. sept. s. a. Koluvere lossis otsustati:

1. Korraldada tuleval suvel õpetajate päevad Kärkla linnas ühes Hiiumaa Õpetajate Liiduga. Päevadele järgneks ringmatk Hiiumaal.
2. Elustada tegevust loiult töötanud õpetajate ühinguis.
3. Kanda hoolt, et igasse Läänemaa kooli käiks „Õpetajate Leht“ ja „Kasvatus“.
4. Korraldada ekskursioon Skandinaaviasse, kui sõjalolud lubavad.
5. Astuda k. ü. „Õpetaja“ liikmeks.
6. Asuda õpetajate laulukoori organiseerimisele.

Võrumaa Õpetajate Liidu täiskogu koosolek

peeti 16. ja 17. septembril s. a. Koosolekust võtsid osa ka Haridusministeeriumi kooliosakonna direktor V. Alttõa ja Võrumaa koolide inspektor J. Reinet.

Nagu nähtub koosolekule esitatud aruandest, on Võrumaa Õpetajate Liidul 328 liiget, nii et kõik täispalgalised algkooliõpetajad on organiseeritud.

Tulevase aasta tegevuskavva võeti joonistamise ja matemaatika kursused ja rahvaülikooli loengute korraldamine.

Eelarvesse võeti ka 200-kroonine toetus „Kasvatusele“.

Dir. V. Alttõa esines huvitava kõnega kooli vaimust, mille sisu on toodud Saaremaa õpetajate päeva kirjelduses.

Koolide inspektor J. Lang omas kõnes „Meie kooli kasvatuslikke ülesandeid“ märkis muuseas järgmist:

Koolinoorsoo kehaline kasvatus ei toimu ainult võimlemistundidel. Kehalist kasvatust soodustavad: värske õhk, korralik toit, liikumine ja puhkus. On vaja kooli korraldavat kätt noorte sportliku tegevuse juhtimisel kui ka kehalist kasvatust soodustavate tingimuste parandamisel.

Vaimse kasvatuse normide lihtsama rühma moodustavad mitmesugused korra nõuded: puhtus, korrasolek, korralikkus, käsutäitmine, sõnakuulmine. Sama iseloomuga on ka mitmesugused viisakuse nõuded. Kuna meie kodu ja seltskonna kombes jäta-

vad paljugi soovida, siis on korra ja viisakuse küsimustel koolis suur tähtsus. Inimese suhtumist ühiskonnasse määravad eetilised, usulised, õiguslikud ja majanduslikud normid: ausus, õiglus kainus, tõemeelsus, julgus, isamaa-armastus, kohuse ja vastutus-tunne, kokkuhoid jne. Eesti kool on Eesti ühiskonna loo-
dud selle ühiskonna teenimiseks. Ei tohi olla vastuolu
kooli ülesannete ja ühiskonna ja kõrgeima ühiskondliku korralduse —
riigi — ülesannete vahel. Sellepärast kasvatus koolis peab
toimuma riigi põhiseaduse vaimus. Kooli üles-
andeks on kasvatada inimesi, kes on suutelised
vaimseks ja kehaliseks töööks, kes armastavad
oma maad ja rahvast ja kes tahavad kogu oma
jõuga endid rakendada Eesti maa ja rahva teenis-
tusse.

Prof. P. Tarvel kõneles „Isiksuse kriisist nüüdiseaeg-
ses ühiskonnas“. Kõne oli põhjalik ja huvitav. Loodetavasti ilmub
ta lähemal ajal „Kasvatuses“.

Tallinna Õpetajate Seltsi peakoosolek

peeti 21. sept. s. a. Nagu nähtub aruandest, on Selts möödunud õppeaas-
tal töötanud edukalt. Suurt rõhku on pandud õpetajate eduasiharimisele.
On peetud 23 loengut, korraldatud ekskursioone, suurel arvul külastatud
üksteise tunde jne.

Peakoosolek kinnitas Seltsi juurde asutatud Tallinna algkoo-
lijuhatajate seksiooni ja noorsooliikumise sekt-
siooni.

Juhatusse valiti tagasi kõik endised juhatusliikmed, kes jagasid ame-
tid endi vahel järgmiselt: esimees — V. Peet, abid — K. Ollik ja V. Halla-
maa, sekretär — A. Mölder, abid — J. Tamm ja E. Triik, laekahoidja —
H. Ennemuist, abid — J. Vahur ja J. Kasemetsa.

1939./40. a. jätkatakse loenguid. Esialgu on kindlaks määratud järg-
mised loengud:

- 28. sept. peainspektor M. R a u d: Klassijuhataja tund.
- 28. sept. insp. A. K u k s: Ülevaade möödunud õppeaasta tööst.
- 5. ja 19. okt. prof. A. T a m m e k a n n: Eesti üldine geograafia.
- 2. ja 16. nov. prof. E. K a n t: Eesti majandusgeograafia.
- 23. nov. ja 7. det. prof. P. K o g e r m a n n: Eesti maapõuevarad.
- 18. jaan. dr. A. L u h a: Tallinna ümbruse geoloogia.
- 1. ja 15. veebr. dr. P. T h o m s o n: Pärastjääaegne taimede ja loomade
areng Eestis.

29. veebr. A. M ä ä r: Kodumaa kalad ja kalakasvatus.

14. märts K. L e i u s: Aia kahjurid.

Loenguid peetakse tütarl. kommertskoolis kella 18—21. Ühtlasi korraldatakse ka eelmise aasta eeskujul hospiteerimisi.

Eesti keele õpetajate päev*)

toimus 14. aprillil Tallinnas. Päeva avas mag. J. Aavik, tuues tervitusi haridusministrilt. Päeva juhatajaiks valiti dir. H. Jänes, mag. E. Nurm ja õpet. A. Vaigla.

Mag. J. Aavik esines referaadiga: „Kirjalikud tööd keskkoolides ja gümnaasiumis“, milles asus järgmistele seisukohtadele:

1. Tuleb taotelda senisest suuremat korralikkust ja ühtlust kirjalikkude tööde välises küljes.
2. Tuleb püüda välja juurida väärkalduvusi käekirjades.
3. On otstarbekohane koostada teemad terve aasta jaoks valmis.
4. Mitte anda korraga valikuks üle kahe teema.
5. Koduse kirjandi puhul nõuda eeltöö (mustandi) ettenäitamist nädal või paar enne puhtandi äraandmise tähtpäeva.
6. Gümnaasiumi 3. klassis antagu ühe koduse tööna pikem kirjand (20—30 lk.), mille kirjutamiseks antagu aega 3—4 kuud.
7. Saavutatagu leppemärkidega ühtlus kirjandite ja muude kirjalike tööde parandamisel.
8. Kirjandite hindamisel tuleks võrdset arvestada sisulist ja keelelist külge.
9. Mõned teemad käsitledagu klassis läbi kirjandi kava ja mõtete arendamise suhtes.
10. Diktaate ja grammatilisi harjutusi ning kontrolltöid tehtagu kõigis klassides.

Õpetaja B. Söö t omas referaadis „Kirjandite-õpetus keskkoolis ja gümnaasiumis“ esitas järgmised seisukohad:

1. On otstarbekohane kirjandite-õpetust mõlemas koolitüübis käsitleda süstemaatiliselt, sidudes seda harjutuste ning näidetega nii eeskujude kui ka vigade suhtes.
2. On soovitatav koostada eeskujukirjandite album.
3. Mõlemas koolitüübis tuleks eelistada nn. elamuskirjandeid, kusjuures teemad peaksid olema õpilase huviringist ja temale tuttavast ainepiirkonnast.
4. Tuleb hinnata kavastamisharjutusi ja nõuda kava järgi töötamist pikemate kirjandite puhul.
5. Eriti tuleb rõhutada kirjanike stiili parandamist. Peale järjekindlalt korraldatavate stiiliharjutuste tuleks lauseõpetuse käsitlust tihedalt siduda stilistikaga.

6. Kirjandivigade parandamine teostugu alati võimalikult iseseisvalt ning aktiivselt. Õpilasel ei tule parandada ainult keele-, vaid võimalikult ka sisu-, stiili- ja kompositsioonivead. Mõned erandid välja arvatud, peaks iga kirjand lõplikus paranduses väärimala vähemasti rahuldavat hinnangut.

Õpetaja A. Vaigla omas referaadis „Õpilaste sõnavara rikastamine keskkoolis ja gümnaasiumis“ püstitas järgmised nõudmised:

1. Tuleb senisest suuremat rõhku panna sõnavaraõpetusele meie koolides. Semasioloogiliste küsimuste käsitus peab toimuma igal õppeaastal. Õpilaste sõnavara rikastamisel ning tähenduslike alade viljamisel peetagu silmas

*) Käesolev kirjutis pidi ruumi puudumisel välja jääma „Kasvatuse“ kevadisest numbrist.

sõnade põhitähenduse kõrval ka tähendusnüansside ja asendusvarjundite tundmaõppimist ning rakendamist.

2. Keskkoolis tuleks rõhutada peamiselt omasõnavara ja kodunenud keeleainestikku, gümnaasiumis käsitledagu ka keelelist võõrvara, mille tarvitamist eesti kirjakeel ei ignoreeri.

3. Sõnavaraõpetus meie koolides ei seisne õpilaste sõnavarude mehaanilises suurendamises (passiivse sõnavara kvantitatiivne printsiip), vaid õpilane peab oskama tarvitada sõnu kontekstis (nende mitmekesisest tähendusomadustes), sest funktsionaalne side semasioloogilises reastuses on tähtis (sõnavara aktiivsuse ja kvaliteedi põhimõte).

4. Meie keeleõpikud (kõigil kooliastmel) peaksid süsteemipärasele ja meetodikindlale sõnavaraõpetusele rohkem ruumi andma.

Referent esitas sõnavaraõpetuse kava keskkoolidele ja gümnaasiumidele. Õpetaja K. T a e v oma referaadis „Poeetika käsitlemine keskkoolis ja gümnaasiumis“ esitas järgmised põhilased:

1. Poeetika käsitlemine sündigu kooskõlas tänapäeva vastavate teaduslike seisukohtadega.

2. Ei ole tarvidust poeetikat oma ulatuselt käsitleda iseseisvas erikursuses. Poeetika jäägu vahendiks, mis loob eeldusi kirjanduse paremaks mõistmiseks.

3. Kirjanduse mõistega ja kirjandusteose analüüsiga seoses olevate küsimuste puhul ärgu jälgitagu mõne üksiku kirjandusteadusliku kooli kontseptsioone, vaid loodagu vastavate koolide viljakamate saavutuste süntees, mis väldiks poeetika üksikosade (stilistika, rütmika, temaatika, žanrite) ebaproportsionaalset ja ühekülgselt rõhutamist ning looks kirjanduslooga tasakaalustatud ja koordineeritud käsitletu.

4. Üldise poeetika ja esteetika põhiküsimuste kõrval arvestatagu ka ajaloolist geneesi sel määral, kui seda nõuab kirjandusloo, -voolude ja -koolide õige mõistmine.

Peainspektor mag. J. A a v i k omas referaadis „Metoodilisi küsimusi keeleõpetuse alal“ esitas praktilisi näiteid emakeele metoodika alal oma revisjoni-käikudel saadud tähelepanekute põhjal.

Põllumajanduslikkude kutsekoolide näitus

8.—11. septembrini s. a. korraldati Tallinnas Gustav Adolfi gümnaasiumi võimlas esimene põllumajanduslikkude kutsekoolide näitus. Näituse avas abidirektor J. K i i v e t, kes muuseas tähendas, et näitus on mõeldud kõigepealt selleks, et koolide õppejõududel oleks võimalik vastastikku tutvuda vastava koolitüübi õppetööga ning õppevahenditega. Ühtlasi pakub näitus kooli- ning haridustegelastele ülevaadet koolide töö saavutustest. Läänud õppeaastal riigis on töötanud 169 kutselist õppeasutust umbes 12.000 õpilasega, peale selle veel õppetallid ja õppekogud. Õpilaste arv näitab tõusutendentsi. On seatud üles loosungiks, et igas talundis peaks olema vähemalt üks põllumajandusliku ja üks kodumajandusliku haridusega tööjõud.

Petserimaa õpetajate edasiharimiskursus

peeti 18.—21. sept. s. a. Petseris. Kursuse kavas oli: keeleõpetuse käsitletus algkoolis, ilmekas lugemine, välisvõimlemine, õhu- ja gaasikaitse,

mandoliiniorkester. Lektoreiks olid kutsutud: A. Vaigla, K. Ader, A. Kallamees, R. Kard, A. Niinemaa, A. Marvet, A. Traksmäe, M. Kask ja V. Viilup.

VI eestikeeleõpetajate kongress

toimub 28. ja 29. detsembril k. a. Tallinnas. Kongressi kavas on peamiselt keeleküsimused.

B. MUID TEATED

IV loodusteadlaste päev

kavatsetakse Loodusuurijate Seltsi poolt pidada 1940. aasta 18. ja 19. märtsil Tartus. Päeva kavas on ette nähtud üldteemade käsitus (enne lõunat) ja sektiioonide töö erilisemate küsimuste alal (peale lõunat). Sügissemestri jooksul koostatakse täielik kava.

Uusi koolimaju

on jälle juurde ehitatud mitmel pool kodumaal:

Kuressaare uue algkoolihoone õnnistamine toimus 27. augustil s. a. Uus hoone sisaldab 10 klassiruumi, avara söögisaali, eeskujuliku köögi, võimla, duširuumi jm. On keskküte ja veevärk. Maja läks maksma umbes 140.000 krooni.

Urvastes on valminud uus moodne koolimaja kahe koolimaja asemele, mis langesid tuleroaks. Uus koolimaja läks maksma umbes 50.000 krooni.

Kohtla-Järvel toimus pidulik tööalgus uues koolimajas. Maja mahutab 20 klassi umbes 500 õpilasega. Uus koolimaja on vist moodsaim meie algkoolimajadest. Igasse klassi on seatud valjuhääldajad, on ette nähtud vabaõhuklassid ja bassein suplemiseks. Maja ühes sisustusega on maksma läinud umbes 450.000 krooni.

Õisu uues koolimajas algas õppetöö. Majas on 4 avarat klassiruumi, suur saal, internaadiruumid, köök ja söögituba. On keskküte, veevärk ja elektrivalgustus. Maja läks maksma umbes 75.000 krooni.

Kadrinas avati 10. septembril uus algkoolimaja. Maja esimesel korral on 4 klassiruumi, juhataja 4-toaline korter, riietehoiuruum, õpetajatetuba, raamatukoguruum ja klosetid; teisel korral 2 klassiruumi, saal, mis on ühtlasi ka võimlaks, käsitööruum, õppeabinõuderuum, ambulants, kooliteenija korter ja osa klosette, keldrikorral — söögisaal, saun, keskkütteruum, puukuur jm. On veevärk ja elektrivalgustus. Maja läks maksma umbes 85 000 krooni.

Kehra uue algkoolimaja pidulik avamine toimus 8. oktoobril s. a. Avaaktusele oli kogunenud arvukas kogu kohalikke elanikke ja külalisi, nende hulgas ka omaaegsed Kehra algkooli endised õpetajad dr. G. Vilbaste ja L. Stein. Kehra algkool on vanemaid algkoole meil. Ta on juba

201 aastat vana. Uus koolimaja on meie moodsamaid maa-alkoolimaju. Ta läks maksma 155 928 krooni, millest 60 000 krooni on saadud Eesti Metsa- ja Tselluloositööstuselt.

Algkoolide töökavu

käesoleval õppeaastal ei nõuta. Haridusministeeriumi kooliosakond on vajalikuks pidanud välja töötada õpetajate töökavade koostamise juhised, mis enne nende maksmapanemist tahetakse võtta katsetamisele mõnes algkoolis. Seni tuleb algkoolidel töötada möödunud õppeaasta töökavade alusel, tehes neis vajalikke muudatusi.

Õppekitsasfilmide laenutamist

koolidele ja organisatsioonidele on alustanud õppekitsasfilmide ladu. Esi-
algu on muretsetud peamiselt õppefilme maateaduse, loodusloo, tervis-
hoiu, tehnika, spordi ja koduloo alalt. Puuduvad veel ajaviitefilmid. Ühe
filmikava pikkus on vähemalt 300 meetrit. Kavaga ühes antakse kaasa
võimalust mööda ka selgitav tekst. Aboneerunud koolid ja noorsoorga-
nisatsioonid saavad igal nädalal ühe filmikava. Mitteaboneerunud kooli-
dele ja organisatsioonidele üüritakse filmikavu võimalust mööda. Lähe-
mate teadete saamiseks tuleb pöörduda „Eesti Kultuurifilmi“ poole, kelle
juures asuva õppefilmide lao kasutamise ajutine kord on ilmunud Hamini
Teataja 9. numbris s. a.

Raamatukogunduse kongress

peeti 23. ja 24. septembril s. a. Tallinnas „Estonia“ rohelises saalis. Osa-
võtjaid oli rohkesti kõigist maakondadest, 3 raamatukoguhoidjat isegi
Soomest. Peale raamatukogujuhatajate võttis kongressist osa hulk teisi
haridustegelasi, terves koosseisus meie koolide inspektorite pere jm.
Kongressi avamisel viibis ka haridusminister kol. A. J a a k s o n, kes
avakõnes tähendas järgmist:

Elame praegu raskel rahvaste heitluste ajal, mil hariduse küsimused
peavad jääma tahaplaanile. Ka väikestel rahvastel on õigus iseseisvalt
elamiseks, milleks ta peab olema tugev, et kaitsta oma õigusi. Rahva tu-
gevus aga ei seisa ainult välises võimuses ja relvades, vaid ka tema kul-
tuuris. Kool üksi ei suuda anda kultuuri. Ühiskond ja kodu peavad ka
kaasa aitama. Raamatukogudel on kultuuri tõstmisel täita suur üles-
anne. Meie raamatukogud võtavad aktiivselt osa kogu meie rahva kul-
tuurilisest arenemisest. Ja nagu meie kultuuriline arenemine näitab tõusu
tendentsi, nii peab ka raamatukogude tegevus järjest tõusma ja süve-
nema. Sooviksin, et iga raamatukogujuhataja oleks: 1) hea administraa-
tor, 2) hea organisaator ja 3) hea kasvataja, pedagoog, kes oskab teed
leida väga mitmesuguste huvidega ning haridusastmega inimeste juurde.
Raamatukogujuhatajate töös on sageli suuri raskusi, kuid neile olgu lohu-

tuseks teadmine, et nad on kui tundmatud sõdurid, kes lõppeks otsustavad võidu.

Referaatidega esinesid:

A. L e i n j ä r v: Avalike raamatukogude päevaküsimusi.

A. S i b u l: Keskraamatukogudest.

Õpet. J õ u l m a a: Raamatukogude olukorrast ja vajadusist.

E. O j a: Seltskondliku isetegevuse osa raamatukogude arendamises.

H. M u g a s t o: Raamatukogude koostise küsimus.

Referaatidele järgnesid elavad läbirääkimised, milles puudutati mitmekülgselt raamatukogude küsimusi, eriti maa raamatukogude korraldamise küsimusi.

Uus õppejõudude teenistusseadus

on valminud Haridusministeeriumis. Eelnõu aluseks on mõne aasta eest koostatud projekt. Eelnõus on aset leidnud ka lasteaednike kutseküsimused.

Ümberkorraldusi ja ümberpaigutusi koolide inspektorite ringkondades

teostati haridusministri otsusega: Läänemaa saab juurde teise koolide inspektori, kelleks on määratud senine Harjumaa koolide inspektor H. S u m m e r. Harjumaale jääb endiselt kaks inspektorit. Kes saab sinna teiseks inspektoriks, ei ole veel teada. Ümberkorraldusi tuleb peale selle veel Pärnumaa, Viljandimaa, Harjumaa ja Järvamaa ringkondades, kusjuures kolm esimest maakonda saaksid igauks kaks koolide inspektorit ja Järvamaa ühe. Koolide inspektorite arv üldiselt jääks endiseks.

Soome haridusminister Eestit külastamas

29. septembril saabus Tallinnasse Soome haridusminister U. H a n n u l a, kelle sõit oli vastukülaskäiguks meie haridusministri hiljutisele külaskäigule. Esimese päeva minister Hannule viibis Tallinnas ja Keila-Joal. Tallinnast ta sõitis Tartusse. Vaadati Ülikooli asutusi, raekoda, uut „Vanemuise“ teatrit, „Pallase“ kunstinäitust, Eesti Rahvamuuseumi ja tutvuti mõne üliõpilasorganisatsiooniga.

1. oktoobril Vabariigi President K. P ä t s võttis vastu minister U. Hannula, kes andis Presidendile edasi Soome Vabariigi Presidendi K. K a l l i o kirja.

Juhan Tork kaitses oma väitekirja

Tartu algkoolijuhataja (endine Tartu seminari direktor ja Ülikooli lektor) J u h a n T o r k kaitses 23. septembril s. a. filosoofia teaduskonna korraldusel oma doktori väitekirja, mille teemaks oli „Eesti laste intelligents“. Juhan Tork on kauemat aega aktiivselt osa võtnud Eesti Õpetajate Liidu tegevusest. Praegugi ta on E. Ö. Liidu juhatuse liige ja Tartu Õpetajate Seltsi esimees.

Direktor Paul Mägraken surnud

11. septembril suri Tallinnas raske haiguse järele Vestholmi gümnaasiumi direktor Paul Mägraken, endine HM-i koolivalitsuse direktor.

Lahkunu on lõpetanud Tartu Õpetajate Seminari, mille järele on töötanud õpetajana 40 aastat. Lõpetas hiljem Tartu Ülikooli õigusteaduskonna. Oli kauemat aega Tartu Treffneri gümnaasiumi abijuhatajaks.

Vestholmi gümnaasiumi direktoriks valiti E. Etverk

Dir. Paul Mägraken'i surma läbi vabanenud direktori kohale valis Vestholmi gümnaasiumi sihtasutuse nõukogu E. Etverk'i, kes siiani oli HM-i peainspektoriks. Varemalt E. Etverk oli Vestholmi gümnaasiumi direktori kohustetäitjaks.

SOOMEST

JOH. KÄIS

Küpsuseksamite korraldus Soomes

Soome koolisüsteemi üldjooned võiksid lugejaile juba tuttavad olla, sest sellest on kirjutatud korduvalt „Kasvatuses“¹⁾. Alljärgnevas peatugem ligemalt Soome küpsuseksameil, mille korraldus on seal hoopis teistsugune kui Eestis.

Soome gümnaasiumi (lyseo, lukio) lõpetajad saavad küpsustunnistuse, mis annab neile õiguse edasiõppimiseks ülikoolis ja teistes kõrgemates õppeasutistes, küpsuskatsete, nn. *ylioppilastutkinto* sooritamisel. Need katsed on suulised ja kirjalikud. Suulised katsed kõigis õppeaineis korraldatakse koolides viimase õppeaasta teisel poolel, enamasti märtsis, sest aprillis algavad juba kirjalikud katsed. Suuliste katsete puhul moodustatakse eksamikomisjon kooli õppejõududest. Eksamite ajast teatatakse ka Koolivalitsusele, kelle esindajad võivad katsetest osa võtta, kuid tegelikult suuliste eksamite korraldust ei revideerita, sest neil eksameil on vaid teisejärguline tähtsus gümnaasiumi lõpetamisel.

Otsustavad on küpsustunnistuse andmisel kirjalikud katsed. Need korraldatakse igal aastal aprillis. Kellel katsed kevadel ebaõnnestusid, see võib neid korrata sügisel. Samuti võivad tulla katsetele sügisel need abituriendid, kes kaaluvail põhjusil (näit. haiguse tõttu) ei saanud kevadisi eksameid sooritada.

Kirjalikud küpsuseksamid korraldatakse üheaegselt kõigis koolides, nimelt järgmistes ainetes:

1) Vt. „Kasvatus“ 1935 — nr. 5/6, 1937 — nr. 7, 1938 — nr. 7.

1) E m a k e e l e s — kirjand, mille teema võib valida eksamikomisjoni poolt määratud teemade hulgast. Nii, näiteks, olid 1938. a. eksami-teemad järgmised:

1. Keskaaja kiriku valguse- ja varjuküljed. — 2. Mis teeb Muinas-Kreeka kultuuri päraistise maailma silmis väärtuslikuks? — 3. Inglise rahvastiku moodustumine. — 4. Mida on saanud Soome kogeda ida ja lääne survest? — 5. „Nõmme kingseppade“ Esko. — 6. Topelius lüürikuna. — 7. Kivisüsi ja ta tähtsus tänapäeva majandusel. — 8. Optiliste riistade tähtsus loodusteaduses. — 9. Lapimaa loomastik. — 10. Minu vaated mehe ja naise üheõiguslusele. — 11. Soome saun.

Selles loetelus väärib tähelepanu see seik, et teemad kuuluvad väga mitmesugustele aladele, ja arvestavad seega noorte erihuvisid ja kalduvusi. Rahuldavaks loetakse töö, mis on hinnatud vähemalt 5 punktiga 10-astmelises hinnangüsteemis.

2. Tõlge teisest kohalikust keelest: soomekeelseis koolides ainult rootsi keelest soome keelde, rootsikeelsis koolides soome keelest rootsi keelde ja ka vastupidi, — mõlema juhul ilma sõnaraamatu või mõne teise raamatu abita.

3. Tõlge võõrkeelest emakeelde.

4. M a t e m a a t i k a - k a t s e, mis sisaldab 10 ülesannet aritmeetikast, algebrast, geomeetriast, trigonomeetriast ja füüsikast, gümnaasiumi kursuse ulatuses. Tulemused loetakse rahuldavaks, kui on lahendatud õigesti vähemalt 3 ülesannet.

5. Ü l d e k s a m e h k - t e s t (nn. reaalikoe), mis sisaldab 30 küsimust: a) usuõpetuse ja filosoofia eelkursuse alalt, b) ajaloost ja ühiskonnaõpetusest, c) füüsikast ja keemiast, d) zooloogiast, botaanikast ja geograafiast, e) majandusteadusest.

Ü l d e k s a m (test) 1938. a.

I.

1. Julianus Apostata tegevus paganluse elustamiseks ja ristiusu lämmatamiseks.
2. Brigittalaste klooster.
3. Rooma-katoliku kiriku arenemine Pius IX ajal.
4. Jeesus Kristus inimese pojana.
5. Temperament. Või: Sokratese suhtumine sofistidesse.

II.

1. Muinas-kreeklaste ja -roomlaste usulised mõisted.
2. Kreeklaste meresõit ja kaubandus vanal ajal.
3. Mis rahva hõimudest on Hispaania rahvas sündinud?
4. Soome kohalik valitsus 17. ja 18. sajandil.
5. Missugust rahvaeepost tunnete ja mida teate selle sünnist?
6. Valgustatud isevalitsejad ja nende püüded.
7. Nikolai I reaktsiooni esindajana.
8. Soome popsid ja maarendiolud 20. sajandil.
9. Kuidas Maailmasõda muutis Euroopa kaardi?

III.

1. Mis on mehaaniliste masinate tööpõhimõte ja kuidas võidakse selle abil juhtida kangi, ploki ja kaldpinna tasakaalu tingimusi?
2. Boyle-Mariotte'i seadus. Manomeeter.
3. Kuidas on määratud valguse levimiskiirus?

4. Mida teate magneti tungväljast ja maamagnetismist.
5. Selgitage elektrivoolu soojusmõju ja selle põhinevaid valgus- ja soojusallikaid.
6. Hapnik, ta omadused, saamine ja süsinikutühendid. Kui palju süsinikdioksiidi saadakse, kui kaltsiumkarbonaadile kallatakse soolhapet, milles on 10 g kloorvesinikku? Kloori aatomikaal on 35,5 ja süsinikul 12.

IV.

1. Kuidas toimub katteseemneliste tolmlemine ja mis tekib selle tagajärjena?
2. Selgita nokklooma algelist kehaehitust.
3. Mida teate mutatsioonest. Või: Loomade esinemine parvedena ja karjadena.
4. Mis tegurid mõjutavad looma- ja taimeliikide levimisala suurust?
5. Mullaliikide tekkimine ja levimine Soomes.
6. Maakera sademeterikkad ja -kehvad alad.

V.

1. Mida mõistetakse majandusliku tegevusega.
2. Metallraha ja ta vasted.

Selles katses tuleb saavutada vähemalt 12 punkti (klassikalistes gümnaasiumides 10 punkti). Üksikute ülesannete lahendusi hinnatakse 1—6 punktiga. Seejuures tuleb lahendada vähemalt 2 ülesannet (väga hästi) ega saa käsitleda rohkem kui 10 ülesannet.

Eksamitööd hinnatakse alul õpetajate poolt. Lõpliku hinde annab 15-liikmeline eksamikomisjon, kuhu kuuluvad ülikooli õppejõud (ülikooli valitsuse määramisel) ja Koolivalitsuse esindajad. Komisjoni esimeheks on ülikooli õppejõud, gümnaasiumide õppejõudude esindajaid aga komisjonis üldse ei ole. Komisjoni otsused on lõplikud.

Alljärgnev tabel annab ülevaate küpsuseksamite tulemustest Soomes 1937. a.

I. Kevadised katsed.

Läbikukkumisi

Eksaminante	Emakeeles	2. kohalikus keeles	Ladina keeles	Saksa keeles	Inglise keeles	Reaal-katses	Matemaat.	Kokku
2698	169	215	11	188	1	148	223	643
%	6,3	8,0	u. 8	7,0	—	5,5	8,6	23,8

II. Sügisised katsed.

635	49	46	2	19	1	40	112	212
								33,4%

Küpsustunnistuse omanikku nimetatakse „üliõpilaseks“ ja ta võib kanda valget üliõpilasmütsi, sellele vaatamata, kas ta tegelikult astub ülikooli või mitte.

Soome Õpetajate Karskusliidu tegevusest

Soome Õpetajate Karskusliidul on umbes 3500 liiget, kelledest möödunud õppeaastal on liikmeks astunud ligi 400. Liidu juhatusse kuuluvad tuntud koolitegelased: koolide inspektor Frans Nurmi (esimehena), lektor Hilja Vilkkemaa, insp. Anni Collan, koolinõunik Mikkola, rektor V. Hirtsjärvi, koolide insp. Tillikainen jt.

Liidu tegevusest tuleks mainida:

Karskuskursuste korraldamine on leidnud õpetajaskonnas väga suurt poolehoidu. Neid korraldatakse igal aastal Turu suveülikoolis ja peale selle veel mitmes maakohas, möödunud aastal 10 erikohas.

Lootusringide töö juhtimine kuulub ka Liidu ülesannete hulka. Soome koolides on 2052 lootusringi umbes 53 000 liikmega.

Võistluskirjutuste korraldamine on järjest muutunud laiaulatuslikumaks. Möödunud aasta 18. märtsi võistluskirjutustest võttis osa üle 150 000 noore.

Karskussisuliste raamatute koostamine ja kirjastamine on tunnustustvääriv tegevusala. On kirjastatud noorsooraamatuid, noorte jõululehti ja õpetajaile antakse välja karskuspedagoogiline ajakiri „Raittiuskasvatus“. Karskuspäevala puhul toimetatakse lastele kätte päevala kavajuhend. Liidul on teksil karskuspostkaartide ja karskuslauliku väljaandmine.

Lootusringlaste spordiharrastuste eest hoolitsemine, spordikatsete korraldamisega ja spordimärkide ja kiituskirjade jagamisega kuulub ka Liidu tegevuskavva.

Näeme, et selle Liidu tegevusest meilgi oleks nii mõndagi õppida.

VÄLISMAALT

SAKSAMAA:

Vormi kandmine kohustuslik

Uus seadus näeb ette, et kõik ametnikud — ka õpetajad — peavad kandma töö ajal vormi. Vormi muretsemise kulud jäävad peamiselt ametniku oma kanda, valitsuselt selleks otstarbeks saadav summa katab need kulud vaid osaliselt.

UNGARI:

Võitlus kirjaoskamatuslega

Ungaris 1930. a. 88 isikut 1000 hulgast ei osanud ei lugeda ega kirjutada ja 8 1000 hulgast oskasid ainult lugeda, kuid mitte kirjutada. 1881. aastal aga iga kolmas elanik oli kirjaoskamatu.

Vaadeldes kirjaoskust rahvastiku vanuse järgi näeme, et suurem osa kirjaoskamatuid on vanemad inimesed. See asjaolu, samuti sunduslik sõjaväeteenistus ja koolitöö arenemine lubavad loota kirjaoskamatute pidevat vähenemist tulevikus. Et seda kiirustada, peaks laiendama vastavate kursuste korraldamist. Need kursused oleksid peamiselt alla 40 a. vanustele, kellest on 200.000 veel kirjaoskamatud.

Kuue aasta jooksul on korraldatud 1107 kursust, millel on õppinud lugema ja kirjutama 20 779 inimest.

HISPAANIA:**Kastiilia õpetajad Katalooniasse**

Valitsus nimetas ametisse Barceloonasse 230 õpetajat „marksistlikkude õpetajate“ asemele. Suurem osa neist õpetajaist on Kastiiliast.

Prantsusmaale põgenenud hispaania õpetajate saatmisest**Lõuna-Ameerikasse**

Vastavate järelküsimiste peale vastasid Ladina-Ameerika riigid:

Mehhiko: 1) Mehhikol ei ole võimalik võtta oma kanda reisi-kulusid. Need on 20-päevase reisi vältel üksikule isikule umbes 5000 fr. ja rühmades 3000 franki ühe isiku kohta.

2) Mehhiko ei saa kindlustada mingit tööd sinna saadetavaile õpetajaile, välja arvatud võimalus mõnele õpetajale asuda tööle kaugemale maale, kus asuvad indiaanlased.

3) Vastav komitee liigitab sissesõidu sooviavaldusi ja võtab vastu vaid neid, kelle „poliitiline süü“ on eriti suur.

Argentiina: Ei ole võimalusi vastu võtta hispaania õpetajaid.

Brasiilia: Meie valitsus on tunnustanud praegust Hispaania valitsust ja meie konsulaadid ei või arvestada muude passidega kui ainult nendega, mis on välja antud Hispaania seadusliku võimu poolt.

Nikaragua: Meie oleme juba suure arvu põgenikke vastu võtnud ja praegu on võimata veel uusi vastu võtta ilma juba siinolevate põgenikkude olukorda halvendamata. Praegusel hetkel Nikaragua valitsus on sulgenud immigratsiooni ja meie konsulid välismaal ei saa anda sissesõidu-viisasid ilma meie välisministeeriumi erilise loata.

ŠVEITS:**Rahvusvaheline koolide näitus**

Rahvusvaheline Kasvatusbüroo Genfis tahab korraldada kõikide maade kaasabil koolide näitust milles oleksid järgmised osad:

1. Koolide seadused määrused ja korraldused.
2. Haridusministeeriumide muud väljaanded: aastaraamatud, aastaaruanded, teaduslikud publikatsioonid.
3. Kõikide koolitüüpide õppe- ja tunnikavad.
4. Koolides tarvitavad õpperaamatud.
5. Albumid, milles kujutatakse õpilaste tegevust töökodades, tööklassides, laboratooriumides, kooliaedades, koolimatkaudel, võimlemisharjutustel, teatriettekannetel jne.
6. Näiteid iseloomulikest õpilastöist.
7. Näiteid iga maa pedagoogilisest kirjandusest.
8. Diagrammid, mis kujutavad koole, õpetajaid, õpilasi ja kooliorganisatsiooni.
9. Väljapaistvamate pedagoogide tööde vanad väljaanded.

Valged seinatahvlid

On mõjule pääsemas arvamus, et silmale on hõlpsam lugeda musti tähti valgel pinnal kui valgeid mustal pinnal. Šveitsis ongi hakatud katsetama valgete seinatahvlitega, milliseid kavatsetakse tarvitama hakata koolides, kui osutub, et nad tõesti on paremad. Vististi peaksid valged tahvlid juba selle poolestki paremad olema, et lapsed on harjunud raamatuist ning vihikuist lugema musta kirja valgel taustal,

MEHHIKO:

„Revolutsioon Mehhiko kasvatuses“

Selle pealkirja all kirjutab Francisco Frola, Mehhiko rahvusliku ülikooli õppejõud, Mehhiko koolioludest:

Purustades feodaalse „hacienda'de“ korra, revolutsioon vabastas suured rahvamassid ja tegi algust nende kasvatuses. 1910. a. oli avalikke koole vaid 600. Enam kui 70% elanikest polnud üldse koolis käinud. Praegu on Mehhikos enam kui 25 000 kooli 2 500 000 õpilasega.

Rahvaharidust käsitatakse Mehhikos kui elulist probleemi, mille lahendamine ei ole jäetud vaid era initsiatiivi hooleks. Praegune valitsus ajab julget hariduspoliitikat, mis on hästi kohandatud rahva ja maa vajadustele.

Erilised õpetajaist koosnevad „kultuuri brigaadid“ saadetakse pärismaalaste hulka, et anda neile esimest algharidust ja praktilisi teadmisi vastavale maakohale sobivas kodukäsitöös. Need brigaadid informeerivad valitsust rahva hädapärasemaist vajadusist, loovad kooperatiive, hoolitsevad rahva tervishoiu eest, organiseerivad klubisid ja vabaõhu-teatreid. Koolides naised õpivad valmistama riideid endile ja lastele; meestele õpetatakse paremaid põllutöö ja karjakasvatuse meetodeid. Kool kuulub ühiskonnale ja mängib tähtsat osa rahva sotsiaalses elus. „Tänapäeva Mehhiko ei produtseeri sõjariistu, nagu seda teeb hullunud Euroopa, vaid põllutööriistu ning raamatuid“, nii lõpetab Frola oma ülevaate.

„Kasvatus“ ilmub 10 korda aastas. Tellimishind: terve aastakäik 3 krooni, ½ aastakäiku 1 kr. 75 senti. Koos „Õpetajate Lehega“ aastas 6 kr. 50 senti. Üksiknumber 40 senti.

Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit, Tallinn, Pühavaimu 11.

Vastutav- ja tegevtoimetaja Enn Murdmaa.

Toimetuse kolleegiumi liikmed: H. Jänes, J. Käis, A. Varma.

Trükitud Eesti Ühistrükikojas, Tallinnas, 20. oktoobril 1939. a.